Anul VI. Nr. 3—4 8 pagini 60 Lei Timișoara 1—15 Februarie 1945.

VREREA

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Director:
ION STOIA-UDREA

Direcția: Timișoara III. Str. Doja 12
Redacția: I., Str. Telbisz 2.
Administrația: I., Str. Lonovici 2.

TELEFOANE:
Direcția: 45—25 Redacția și Tipografia 50-03

Abonamente: 1500 Lei anual. Pentru întreprinderi 5000 Lei

VEACUL DE FOC

de **Ion Stoia-Udrea**

Nu o măestrită înfloritură de stil, nici o bombastică expresie de demagogie istorică, atât de obișnuită la noi. Nimic din toate astea. Doar adevărul curat și simplu, realitatea trăită efectiv și deplin, dincolo de orice mistificare, de orice încercare de evadare în fantastic, în ireal.

Veacul al XVIII-lea al erei noastre a fost cu adevărat și în înțelesul strict al cuvântului un veac de foc pentru țărănimea românească din îndoitura vestică a arcului Carpaților. Istoricul adevărat, cel care privește întâmplările din acea vreme, nu cu creerul îmbâcsit și judecata alterată de mistificările de veacuri ale istoriei oficiale, ci cu cugetul limpede și judecata dreaptă a omului care caută să prindă înfățișarea realistă a lucrurilor, va simți deplin și cu adevărat realitatea totală, trăită, a expresiei, dincolo de golul simbolic al cuvintelor.

Intreagă țara ciscarpatică e cuprinsă parcă de un incendiu uriaș ce umple întreg veacul. Sate nenumărate ard înroșind cu vâlvătaia lor zarea toată. Castele nemeșești se jăruiesc încet în amurgurile sângerii. Și în toate piețele marilor cetăți, nenumărate trupuri de iobagi, se prăjesc sfârâind pe înaltele ruguri, împuțind împrejurimile cu mirosul *greu de cărnuri arse*. Și dincolo de toate acestea marea ardere a sufletelor în focul năpraznic al revoltelor deplin justificate.

Intr'adevăr, ne-am intrebat vreodată că oare câte revolte, răzmirițî și răscoale au fost în ținuturile de dincoace de Carpați între marginile veacului al XVIII-lea ?

Așa, la repezeală și cu aproximație, numărăm vre-o douăzeci și nu cu toate cele mai mărunte. Dar cum am putea avea pretenția să le cunoaștem pe toate, când și dintre cele două mari involburări cu aspecte largi de adevărate răscoale generale, pe una, — cea bănățană dela 1738—39, — nu o știm deloc, iar pe cea ardeleană a lui Horia o interpretăm mereu greșit.

Și prin aceasta am reușit să ne falsificăm în mod efectiv toată istoria românismului de dincoace de Carpați. Căci eliminând din cunoașterea istorică tocmai evenimentele cele mai importante, mișcările revoluționare ale maselor mari ale poporului, cari au avut efecte determinante asupra întregii evoluții politico-sociale a acestor provincii, înseamnă că am falsificat într'adevăr istoria și în acelaș timp, ceeace este și mai grav, am construit toată viața noastră, — înțelegând trăirea istorică a națiunei, — pe temelii schiloade și netrebnice prin falsitatea lor.

Căci aceste răscoale țărănești ciscarpatice nu au constituit, după cum vrea să documenteze istoria oficială, tot atâtea rupturi, prin violență, și de durată momentană, a liniei evolutive firești a vieții social-politice a acestor ținuturi, ci ele au marcat doar o serie de momente culminante ale luptei maselor mari poporale, pentru eșirea lor la lumină, și care luptă a fost una singură, neîntreruptă timp de mai multe veacuri, întinsă până în prezentul nostru cel mai actual.

Nu evenimentele numite „istorice“, cari povestesc despre întâmplările de căsătorii, de morți, de intrigării politice ale principilor și feudalilor, sau despre războaiele acestora cu alții de teapa lor, dinlăuntru sau din afară, constituie istoria, căci toate acestea sunt doar simple balonașe de săpun, cu dăinuire efemeră, ca și întreagă casta, care le-a trăit. In cchimb viața mulțimei celei mari, a oamenilor muncii, a celor cari „ese deodată și de fiecare dată cu soarele la câmp, să scormonească ogorul“, formează fluviul cel mare, maiestos, al vieții umanității peste veacuri și milenii.

In consecință lupta maselor largi ale poporului ciscarpatic alcătuește istoria adevărată a acestui pământ, iar momentele ei de înălțare sunt adevăratele sărbători naționale pentru noi.

In, și numai în acest senz trebuesc privite comemorările cari sunt în curs.

Pilda dela Bobâlna

de **Iosif Méliusz**

Cea mai mare slăbiciune a popoarelor conlocuitoare, în evoluția lor istorică, a fost întotdeauna mersul pe căi diferite. Tragediile suprapuse, timp de o jumătate de mileniu, ale istoriei popoarelor dunărene, au izvorât tocmai din această slăbiciune, chiar dacă uneori și au camuflat înprospătat mereu forțele. Cu neîntreruptă perseverență și-au mobilizat ei toate forțele politice și economice împotriva unei intovărășiri a popoarelor.

Asupritorii popoarelor, în lupta lor pentru extinderea puterii, izvorâtă din eclatanta lor poftă de pradă, chiar dacă uneori șiau camuflat *intențiile* sub formula unor cuceriri „naționale“, — au stat tot timpul pe picior de război unii cu alții, dar în acelaș timp, ei nu au uitat nici un moment să ia în comun poziție de apărare față de masele mari ale popoarelor dornice de libertate. Iar când oprimarea insuportabilă, și comună, și focul dogorâtor al ideilor de libertate, au unit într'o alianță frățească diferitele popoare, în răscoalele țărănești, păturile suprapuse au renunțat imediat la controversele lor și cu puteri unite s'au *năpustit* să înăbușe răscoalele armate ale poporului.

Istoria Ardealului de optsute de ani încoace numără nu mai puțin de treizeci de răscoale țărănești. Cea dintâi a izbucnit la 1277, aceea a minierilor români din Vizocna. Ultima — nici nu s'a încheiat încă. Toate aceste răscoale le caracterizează faptul că în lupta cea mare pentru pământ și libertate țăranul român și cel maghiar din cununa Carpaților au fost alături. Forța cea mare a poporului s'a evidențiat întotdeauna prin unirea diferitelor naționalități pentru scopul comun.

Lupta dintre naționalități a atras întotdeauna după sine decadență, zizebie și intensificarea oprimării. Unirea popoarelor pentru obținerea drepturilor și sistarea sclaviei, întotdeauna a apropiat masele muncitoare de luceafărul eliberării.

Unul dintre cele mai minunate și mai frumoase exemple de unire, într'o eroică și frățească luptă pentru libertatea popoarelor din Europa centrală, din toată istoria noastră, este răscoala husită din veacul al XV-lea, extisă asupra întregului ținut dunărean. Iobăgimea oprimată, coaptă pentru răscoală, din statele carpatice, Slavi, Maghiari și Români, cu toții laolaltă, cu sufletele aliate au ascultat învățăturile lui Ioan Huss: „în fața lui Dumnezeu toate făpturile lui sunt egale, în consecință trebuie să înceteze, căci sunt nedrepte, veniturile feudale, și averile trebue să fie împărțite după dreptate pe pământ.

Cel mai strălucit capitol din istorit poporului ceh, atât de iubitor de libertate, o constituie răscoala lui Ioan Huss. Spiritul de răscoală pornit din Praga a aprins apoi în vâlvătaie și jarul mocnind sub spuză, din Ardeal. A aprins în inimile iobagilor speranța eliberării prin luptă. In urma atmosferei din Europa Centrală medievală stăbătută de cutremurele răscoalelor țărănești, țiitorii de iobagi din Ardeal au recurs la un mijloc comun de apărare. Incheiând armistițiu între ele, cele trei națiuni din Ardeal, și anume nobilimea maghiară, săcuiască și săsească — (din înșirarea aceasta a „națiunilor“ lipsește cea românească, din simplul motiv că nobilimea românească nu se considera aparținând naționalității românești, alcătuită din iobăgime, ci nobilimei feudale catolico-maghiare !) — au format acea faimoasă „Unio Trium Nationum“, îndreptată direct împotriva poporului subjugat, indiferent de naționalitate.

La această alianță a nobilimei neamurile din Ardeal, pătrunse adânc de spiritul husit, au răspuns tot cu o alianță a întregii pături muncitoare ardelene. Și astfel s'a ajuns la acea consfătuire a trimișilor, — înarmați, — ai iobăgimei române și maghiare din Ardeal, ținută la sfârșitul primăverii lui 1437 lângă Olpret, pe dealul Bobâlnei, după ce semnele răscoalei fuseseră purtate mai peste întreagă provincia carpatică. Iar la această întâie întâlnire istorică a poporului român și celui maghiar, fie că românește, fie că ungurește vor fi vorbit oratorii țărani, din cuvintele lor, deopotrivă s'au înălțat flacările revoltei pentru suferințele îndurate. S'a vorbit acolo despre nesățioasele prădări ale episcopului ardelean Lépes György, despre feudalii, cari au înlănțuit, ca pe vite, pe țărani muncitori și le-au luat și dreptul de a se muta de pe o moșie pe alta, despre schingiuiri, și despre rugurile ce ardeau în piața mare a Clujului, și în a căror vâlvătaie se prăjiau în frigări trupurile țăranilor protestari.

Desigur că acest prim parlament poporal româno-maghiar nu a putut aduce altă hotărâre, decât aceea de a lupta. In pomelnicul conducătorilor, deopotrivă strălucesc numele românului Iacob Cârdaș, cât și al maghiarului Budai Nagy Antal, Țăranii, cu furia unei deslănțuiri de forțe elementare, nimicesc armata mercenară a feudalilor și, la 6 Iulie 1437, în biserica Apației din Cluj-Mânăștur, ei dictează popilor știutori de carte condițiile convenției de împăcare :

„Maghiarii și Valahii, locuitori ai oricăror proprietăți din Ardeal, adunându-se pe dealul Bobâlna din hotarul Olpretului... ca sa-și redobândească, să restabilească libertățile pentru toți locuitorii și pentru a scutura și respinge jugul nesuferit al poverilor...“

(Continuare în pag. 6)

Stampă din „Codul Mariei Tarezia“

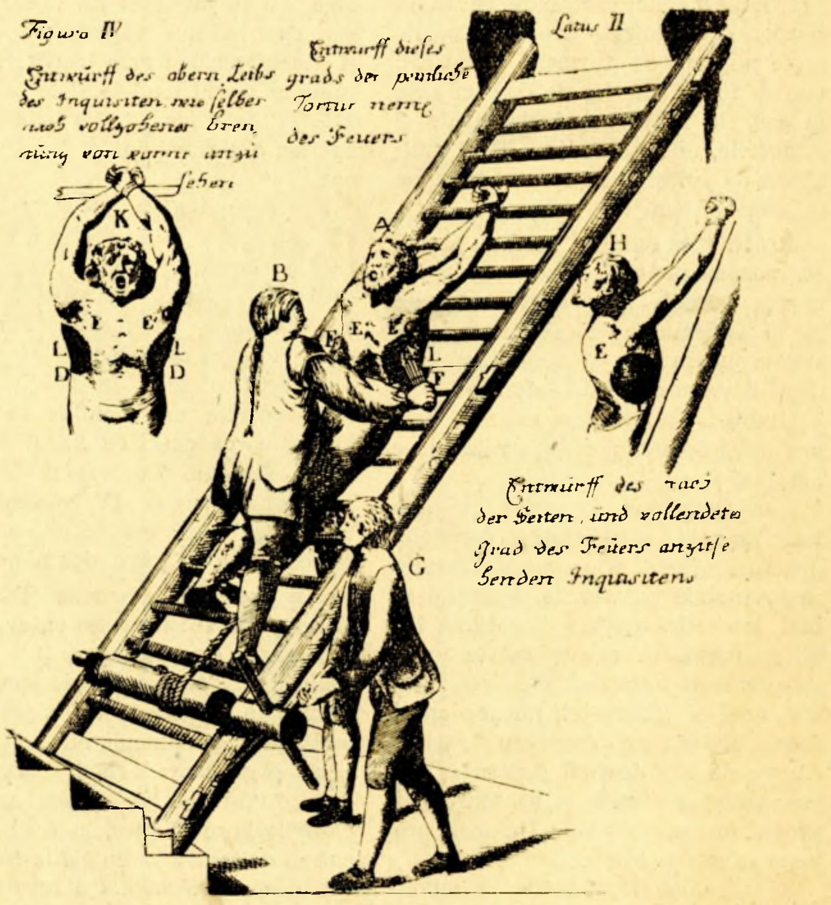

Investigație grad IV. — „Scara“ și „Arderea subsuorilor“

Cronică haiducească

de **Iosif Aldan-Moisi**

Un lucru nu poate fi tăgăduit, că stăpânirea a pus dintotdeauna să se ticluiască istoria după placul ei, adică așa cum îi plăcea acestei stăpâniri să fie cunoscută de norodul, care n'avea putință să coboare până la documentul purtător de adevăr asupra faptelor ciasurilor de-acuma și a celor trecute.

Asta pentrucă avea de partea sa puterea sabiei, a banului și a cuvântului scris.

Și-și folosea stăpânirea puterea sa, chiar tupilând adevărul după strâmbătate.

Nu va fi știind oricine că, după adevărul adevărat, neamul Bănățenilor a căzut în robie nemțească (austriacă) pe la, începutul celui de al optsprezecelea veac, după ce a fost trecut prin focul și sabia nemilei și a prădăciunei ghermanice.

Și nu știe oricine, deoarece din hrisoavele timpului otrava minciunii curge ca din gură îmbălată de șarpe.

Griselini, cel care lingea blidele cuhniei imperiale din Viena și-și vindea slova pentru îndătinata pungă cu arginți, spune că ținuturile bănățene au fost „slobozite“ de sub apăsarea hangerului turcesc.

Mare neadevăr. Căci acum, după ce gura izvoditorului de vechi hucoavne a devenit slobodă, știut este că ceeace Griselini numește „slobozenie“, robire a fost.

Dăm glas cronicarului — istețul prota Stoica — care prins-a întâmplările vremii sub peana sa:

„Fiind iscodiți chinejii adunați în divan de conscripție la Cornia Severinului, că: „Dece ei sântului steag cu cruce (cel austriac) n'au fost credincioși, iar steagului fără cruce (cel turcesc) s'au închinat?“ La care fără zăbavă unul din chineji a dat răspuns: „Steagurile cu sânta cruce trei ani toate bucatele și verdețurile câmpului nostru ni le-au mâncat și grea foamete am răbdat, în păduri coaje de cer am mâncat, iar venind steag fără cruce, adunând satele, le-au împărțit bucate și seimeni cu simbrie, care au vrut s'au pus.“

Turcii, cei cari ajunseseră să țină stăpânire pe Banat până pela 1718, s'au dovedit a fi înaintemergătorii deslegării socotelilor în ființa dintre țărani și pământ.

Se spune — și dovedit este — că luminatul vizir Köprili a început prin a aduce fel de fel de ușurințe țăranilor de-aice, iar urmașul său întru vizirie, nu mai puțin luminatul Rami, în numele Padișahului a împărțit pământ tuturor țăranilor, ca al lor să fie, putând a-l vinde, sau a-l trece urmașilor drept moștenire.

In imperiul, din acel timp al Crăiesei din Viena, nu se face pomenire să fi fost țărani cari să fi ținut în slobodă stăpânire pământul pe care l'au lucrat.

Pământul întreg, dela un capăt la altul al împărăției, cu ogoare, păduri și ape, era al împărătesei și al sfetnicilor săi, iar țăranul lucra acest pământ sub biciul plumbuit al sbirilor, ca rob ce era.

Și asta a vrut să facă și aici în Banat stăpânirea nemțească, după alungarea Turcilor; slobozenie nu putea da oamenilor de aici, căci erau slobozi, deci numai să-i robească a putut.

Ceeace a și făcut.

La început au pustiit, trecând prin pârjoi ținutul cele un capăt la altul, până ce s'au cuibărit ca stăpânitori, iar după ce oamenii locului au început să se adune depe drumurile pribegiei iarăși la vetrele lor, noua stăpânire i-a sărăcit de pământuri și a purces „săi lovească cu biruri grele și să-i asuprească până dincolo de margini“, precum spune Engelshofen, o căpetenie a Timișoarei din acea vreme.

Ce le mai rămânea bieților oameni de făcut?

Nimic altceva, decât să ridice steagul răscoalei împotriva asupritorilor. Și l-au ridicat.

Codrii au început să prindă viață din viața cetelor de haiduci, cari și-au fost ales această cale, ca în trai slobod să pregătească focul răzmeriței de mai târziu.

Cei plătiți că să-i prindă, ca să păstreze rânduială în ținut, i-au numit hoți, dar ei hoți nu au fost.

Dacă de multe ori haiducii opreau căruțele împărăției, în care se căra la Curte vlaga înrobiților depe aceste meleaguri, o făceau numai ca să le scoată asupritorilor din ghiare

(Continuare în pag. 6)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COASE DESDOITE

Fragment din capitolul cu același titlu din „Carte despre răscoale“

de Ion Stoia-Udrea

Incepuseră a rugini codrii sus la munte și păcurarii știură că e semn să pornească la vale cu turmele, spre iernatică păciuire. Suflau deacum vânturi aspre peste culmi și se întețiau în volburi spre câmpie, răscolind în lung praful drumurilor desfășurate albe spre zarea fară capăt a pustei. Zilele scădeau și nopțile crescute se răcirä, luminate de artificiile stelelor căzătoare, ce tăiau puzderie văzduhul. De pe cioacile unde noptau cu turmele, pacurarii culcați în saricile lor de oaie, cu fața la cer, le urmăreau traiectoriile și stingerile, și numărau în gând mulțimea de suflete ce se vor desprinde în zbor nevăzut din trupuri.

Jos în sate oamenii umblau tăcuți și posomorâți și aveau căutătura aspră. Coasele rămăseseră desdoite și la îndemână. Moartea se ținea veșnic pe-aproape și nimeni nu știa când îi va sosi ceasul împlinirii.

Umblau pretutindeni svonuri despre o apropiată și cruntă răzbunare nemțească.

Dar Brumarul se puse cu ploi lungi și reci, și cu sloată, desfundă drumurile, iar apele umflate încuiară vremelnic trecătorile. Frunțile se mai descrețiră puțin, dar tihnă tot nu se așeză in casele mărunte de sub coastele munților. Celalalt spectru, acel al foametei, nu se depărtase. Puțina agoniseală a toamnei sărace nu era destulă pentru a eși cu ea în primăvară, și ajutoare nu aveau de unde să vină. Oamenii priveau în sus și oftau.

Se apropiau sărbatorile Crăciunului. Cu primii fulgi coborâră la vale și cele din urmă cete și se risipiră prin satele păciuite sub neauă proaspătă.

Fumul se nălța în suiuri alburii din casele mărunte și în jurul vetrelor fețele incepuseră a se lumina. Era în toiul postului și oamenii își pregăteau sufletele pentru împărtășirea, după vechile datini, cu pacea și bucuria sărbătorilor mari ale iernii.

Intretimp la Viena se cercetaseră și ultimele rapoarte. Din vălmășagul de învinuiri și desvinovățiri pentru campania acum și oficial recunoscută ca esuată, un singur lucru reeșia clar detot: anume că eșecul se datorește în bună măsură atitudinei dușmănoase a băștinașilor Banatului, răsculaților valahi.

Și de data aceasta Statul Major dela Viena nu-și făcu multă bătaie de cap asupra hotărârei ce trebuia adusă. Măcar asupra acestor mojici, lotrii și rebeli, aveau putința să se răzbune. Să-și stâmpere năduful înfrângerii. In grabă fu chibzuit un plan de bătaie, iar pentru executarea lui, în condițiuni întocmai, se desemnă un general, care se mai distinsese în ocazii asemănătoare și dovedise întotdeauna suficientă lipsă de scrupule. Sub comanda acestui general, Lentulus, se găsiau 1000 de cavaleriști germani și 300 de călăreți din miliția națională ardelenească, cantonați din vreme încă în apropierea porții dinspre Ardeal a Banatului, la Grădiște, iar acestora urmau să li-se adaoge și cei 1600 de infanteriști, 1200 cavaleriști și 70 voluntari din miliția rasciană, cari sub comanda locotent-colonelului Niesemeuschel, din ordin superior, porniseră la 14 Ianuarie din Timișoara spre Caransebeș, unde trebuiau să se unească cu forțele ardelene. La dispoziția lui Lentulus stetea deci o oaste de peste 4000 de oameni, din care 2600 de cavaleriști și 1600 infanteriști din armata imperială regulată, trupe cu îndelungată practică a războiului.

In fața steteau măruntele sate valahe, răsfirate ca pâlcuri de oi în munte, ogoite acum întru tihna și pașnica bucurie a sărbătorilor iernii, fără știre despre vre-o apropiată dușmănire.

Ca o confirmare mai mult a bunelor intenții de împăcare din partea stăpânirei veni și vestea despre amnistia generală, acordată tuturor „supușilor rebeli“ cari se vor reîntoarce la căminurile lor Administrația din Timișoara încă pe la începutul lui Ianuarie ordonase tuturor oficiilo districtuale, ca în toate comunele să fie publicat textul ordonanței de amnistie, asigurând depiină impunitate tuturor celor cari se vor ogoi și supune, și stabilind pedepse capitale pentru cei cari vor persista în nesupunere.

Părea că nimic nu va mai veni să turbure pacea sărbătorilor.

Lentulus în schimb avea alte ordine. Pe la mijlocul lui Ianuarie un ger ușor năspri zăpada din munți și deschise calea prin trecători. Lentulus își porni trupele și la 16 Ianuarie 1739, in zori, trecu prin poarta de fier a Ardealului și întră în Banat.

Era tocmai ajunul Bobotezii după stil ortodox și în Marga în dimineața rece de iarnă glasurile copiilor cu Iordanul răsunau în văzduh vioaie și cristaline, asemenea sunetelor unor clopoței de argint.

Oamenii steteau în porți, așteptând smeriți, cu căciulile în mâni, împărtășirea casei cu harul Botezului și nici nu observaseră apariția trupelor imperiale la capătul satului. Chiar dacă le-au zărit, nu le-au atribuit vre-un gând dușmănos.

Dar printre glasurile cristaline ale copiilor trosniră sec câteva puști și oameni se prăbușiră în sânge. Inainte ca cineva să-și poată da seama de ceea ce se întâmplă, cavaleria șarjă. Oamenii nu mai avură timp să-și caute armele. Femei și copii o luară la fugă țipând pe toate cărările spre pădure, în timp ce din casele de bârne și din clăile de iernatic începură a se nălța tot mai sus flacările.

Lentulus nu pierdu timp cu urmarirea fugarilor. Se îngriji ca incendiul să nu lase ceva nemistuit, apoi în marș forțat își porni trupele deadreptul pe drumul de munte, pe la Măguri, și în aceiași zi spre seară, cobori în Mărul. In liniștea amurgului de iarnă răbufniră iarăși puștile, comenzile de atac răsunară aspre, apoi țipete stridente, ca niște lame de oțel, spintecară văzduhul, și cerul se înroși tot de pălălăirea flacărilor.

In noaptea rece soldații se incălziră la incendiu, în timp ce vaietele se stingeau încet spre marginea pădurii

„. . . bis 50 Bauern niedergemacht, die Orten nebst Subsistenz in Asche gelegt“ — înseamnă laconic isprava zilei jurnalul expediției lui Lentulus.

A doua zi, ziua Bobotezii ortodoxe, Lentulus își porni oastea de dimineață și înaintând repede cu cavaleria, lovind pretutindeni fără de veste, până seara isprăvi cu Crâjma, Mai, Cireșa, Bistra și Ohaba, eșind astfel la drumul mare ce ducea spre Caransebeș. In urma lui satele ardeau cu vâlvătae sub cerul hibernal și sângele îngheța încet în pete mari roșii pe pânza sclipitoare a zăpezii.

De cu seară încă Lentulus dete poruncă la 200 de cavaleriști și 200 milițieni, ca a doua zi să pornească de vreme și să lovească pe neașteptate Caransebeșul.

18 Ianuarie era Duminecă și ziua de Sfântu Ioan la ortodocși. La Caransebeș era zi de târg.

Cavaleria lui Lentulus reușise să înainteze mai repede decât vestea isprăvii săvârșite, așa că la Caransebeș lumea forfotia prin târg, mai cu treabă, mai fără, și pălăvrăgea pașnică și fără pic de bănuială.

Un negustor turc sosise de cu seară încă, însoțit de doi ieniceri, ca să cumpere oi, și până spre amiazi adunase, plătind cu bani buni, o turmă de vre-o 2500 de capete.

Atacul imperialilor se abătu ca un trăznet din senin asupra târgugului. Cei douăsute de milițieni, desfăturați repede în linie de trăgători, înainte ca cineva să prindă de veste că ce anume vor, deschiseră focul asupra mulțimei. Trăgeau în plin. Oameni căzură și țipete se nălțară stridente peste sgomotul târgului și răpăiala puștilor: Fu un moment de uluială, de panică, lumea porni în fugă învălmășită spre celalalt capăt al pieții. Dar fuga se potieni aci brusc. Din toate părțile luceau coifurile cu pajura împărătească. Și la un semnal scurt de goarnă cavaleria icni inainte și isbi în mulțime.

Oamenii se dumiriră. Incercară, care cu ce găsi, să se apere. Cei doi ieniceri își descărcară întâi pistoalele, apoi își traseră iataganele și porniră, să moară viteaz, cum se cuvine unor aleși fii ai lui Mohamed.

Stampă din „Codul Mariei Terezia“

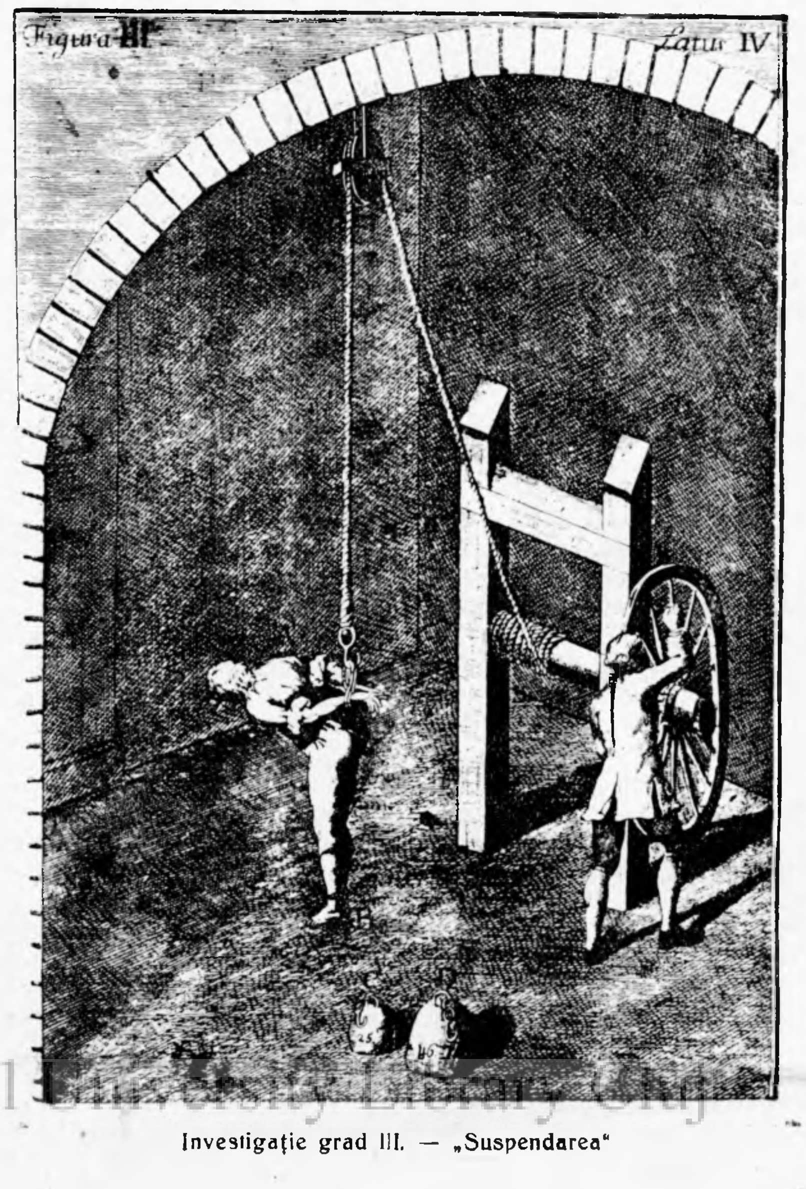

Investigație grad III. — „Suspendarea“

Bâte lungi ciobănești se nălțară și loviră peste săbii, rupând odată cu sabia și mâna care o ținea. Topoare izbiră cu sete, cuțite pătrunseră până la prăsele în trupuri și bolovani grei sburau vâjăind peste capete. Țipetele femeilor și copiilor striviți în picioarele cailor se pierdură în sgomotul luptei.

Cândva imperialii răzbiră.

Trei sute de morți acopereau locul târgului. „Lotri și rebeli“ — scrie jurnalul lui Lentulus. „. . . oameni, femei, copii și fete, preoți și negustori . .“ — spune protа Stoica din Mehadia

Ci de-acum încolo se isprăvise cu tactica de surprindere. Fugarii dela Caransebeș duseseră vestea în toate părțile. Și satele se pregătiră pentru apărare. Turcii erau prea departe pentru a putea veni la timp în ajutor. Nici pentru o strângere a cetelor nu mai era vreme. Fiecare sat singur trebuia să se apere, și de aceea fiecare sat se întări cu baricade ca o citadelă. Oamenii se pregătiră pentru luptă Și pentru moarte. Dar nu fără a mai încerca odată sorocul armelor.

Lentulus știa acest lucru, — dacă nu de altunde, din capetele sparte și rănile aduse de cavaleriștii trimiși în satele învecinate după furaje, întorși cu mâna goală, — și de aceea nu se mișcă din Caransebeș până ce nu sosi la 22 Ianuarie și Niesemeuschel cu grosul oastei.

A douazi locotetent-colonelul regimentului Hauton cu 400 de cavaleriști germani și vre-o 700 de milițeni, parte călăreți, parte infanteriști, porni asupra Slatinei.

Satul era întărit ca o cetățuie. Trecătorile fuseseră închise cu copaci răsturnați și drumul desoicat cu șanțuri de apărare. Oamenii se înarmaseră parte cu puști, parte cu ce găsiseră. Insuși chinezul conducea treburile. Steteau permanent de strajă, ca apropierea nemților să nu-i surprindă nepregătiți.

Când în ziua de 23 Ianuarie, pe la amiazi, imperialii sosiră în apropierea satului, ei găsiră înălțimile ocupate de cete de săteni armați și drumul spre sat bine zăvorât. Țevi de puști luceau deasupra baricadelor.

Comandantul austriac văzu imedat că aci situația e cu totul alta decât pe Valea Bistrei și la Caransebeș. Aci îi stetea în față, nu un sat pașnic și nebănuitor de ce-l așteaptă, ci o citadelă bine întărită și păzită de oameni hotărâți să se apere până a capăt. De aceea, nainte de a începe lupta, încearcă să-i faca să-și părăsească pozițiile și să se predea — la discreție desigur.

Ci de sus îi răspunseră glasuri mânioase: „Cărați-vă din țara noastră! . . . iară noi nu ne-om mai supune vouă!“ . . .

Infanteria era desfășurată în linie și la o comandă scurtă o salvă porni în plin. Dar și baricadele răspunseră prompt. In lupta ce se încinse apoi, Românii, bine intepeniți în pozițiile lor, se ținură sdravăn și respinseră unul după altul atacurile Austriecilor. Aceștia trebuiau să înainteze peste teren deschis, formând ținte admirabile pentru muntenii valahi versați în vânarea tuturor lighioanelor pădurii. Din cauza terenului îngust imperialii nu-și puteau desfășura nici cavaleria.

Dar Românii, — dela început incomparabil mai puțini la număr, — se împuținară și ei sub ploaia de gloanțe ce curgea necontenit dinspre imperiali. Se răriră rândurile. Și muniția începu să lipsească. Tot mai rar răbufniră puștile pe baricade. Incercară să-și restrângă frontul și trebuiră să-i aștepte pe dușmani până la lungimea coaselor desdoite și a topoarelor.

Intr'un loc milițienii răzbiră peste întărituri și deschiseră drumul. Prin spărtură apoi cavaleria năvăli'n vijelie. Se învălmășiră rândurile. Zângăniră coasele lovite de săbii. Și cuirasele izbite de securile cu cozi lungi. Țăranii valahi se luptară aprig până la capăt. Țăcuți, cu fălcile încleștate, dădură și primiră lovituri Și muriră frumos, cum se cuvine unor oameni slobozi, crescuți în libertatea veche a codrilor.

Imperialii plătiră scump victoria De aceea se răsbunară pe tot ce găsiră în cale. Femei și copii fură fugăriți prin păduri la lumina roșie a flacărilor, ce pălălăiră până la cer Satul ardea ca un magnific rug de jertfă, adusă unor zeități străbune ale locului.

Undeva printre morți, chinezu zăcea cu fața la cer, cu ochii încremeniți fără privire spre stele. Moartea îi [illegible] încleștarea fa. și îi revărsase pace și împăcare de plină peste trăsături.

De după o tâlvă luna se nălța albă ca o stafie . .

POPA BRENCA

de Alexandru Jebeleanu

Dintre focurile răscoalelor aprinse în toamna anului 1788 în Banat, se distinge răscoala condusă de preotul Damaschin Brenca din Comorâște. Peste toate satele bănățene, palpăia flacăra răscoalei. Țăranii din Vărădia, Cacova, Greoni, Ticvani, Marcovăț, Lățunaș, își desdoiseră coasele și întreprinseră câteva acțiuni deslânate. Dar a trebuit să părăscasca altarul popa Brenca, să ia in mână coasa desdoită și să pornească în fruntea cetelor răsculate. A trebuit un preot, un simbol al dreptății, care să arate măreția cauzei lor. Și atunci țăranii încurajați de căruntul lor conducător, care se pare că luase parte și la răscoala, dela 1738, căci pe atunci, avea 40 de ani, se năpustiră peste asupritori. Iși cereau pământul lor dela Șvabi și cereau dreptate pentru toți. Șvabii fugeau din calea lor, ca din fața unui potop. Se simțeau vinovați aveniturile și nu îndrăzneau să se opună. Dealtfel, ar fi fost și zadarnic. Furia țăranilor români, deslănțuită după atâtia ani de mizerie și răbdare, nu cunoștea margini. Singur popa Brenca putea să-i potolească, acolo, unde fața sa obișnuită cu icoanele sfinte credea că vede prea multă cruzime. Totuși, coasele și topoarele care au sclipit atunci în lumina palidă de toamnă, s'au scăldat în mult sânge gotic.

Ceata celor 300 de țărani, după ce a devastat complet Cudritul, se îndeptă spre Vârșeț. Popa Brenca avea planuri mari. Voia poate să pună stăpânire pe Vârșeț, să adune toate cetele răsculate din Banat și cu ajutorul acestora sa curețe plaiurile Banatului de toate spurcăciunile șvăbești. Dar visurile i-se scuturară, ca și frunzele galbene ale acelei toamne de aripile unui vânt aspru. căci n'au ajuns să zărească în drumul lor, crucile bisericilor din Vârșeț, când fură întâmpinați de cuiraserii lui Hofnungswald.

O luptă crâncenă s'a încins într țăranii îndârjiți, înarmați cu fur cu coase și cu topoare și între acești soldați, înzestrați cu cel mai modern armament de pe atunci. Popa Brenca, cu o veche sabie turcească în mân ca să-și încurajeze oamenii, întra î rândurile soldaților și lovea cu furia Un glonte însă îi pătrunse în pie tul înfierbântat. Popa Brenca s clatină, și se prăbuși. Cu mâna tremurândă, el încercă poate să-și duc cele trei degete împreunate frunte, pentruca să-și facă semn crucii, în fața veșniciei. Dar nu reu să schițeze decât o mișcare scurtă brațul i-se lăsă moale lângă cor Popa Brenca murise.

Țăranii, deși văzuseră pe pop Brenca căzând, continuau să lupt Prea mare era dorul de libertate dragostea pentru cauza lor, pentr ca să se dea învinși. Dintre 300 țărani, 130 au căzuți în luptă, 36 au fost luați prizonieri. Răzmeri a fost potolită.

La 11 Octomvrie 1788, în apr pierea Dentei, trecătorii au put vedea legănându-se în spânzurăto trupurile celor luați prizonieri și altor 14 înși, printre cari și dir preoți, ridicați în grabă de pe Val Cărașului.

Peste firele de iarbă, crescute și groapa comună unde au fost asvârlite de-avalma leșurile celor ca zuți alături de popa Brenca, vântu poartă astăzi vuetul mulțimilor din ritoare de libertate. Dacă fireș ar avea o parte din sufletul mare acestuia, ar simți, poate, că visu pentru care își dăruise viața popa Brenca, începe să se realizeze.

RĂSCOALA ARDELEANĂ A LUI HORIA

de **Grigore Popa**

Împărăteasa Maria Teresia, sfătuită de sfetnicii săi, a căutat să facă reforma agrară, a cărei necesitate era adânc simțită de pătura de jos a populației. Pentru aceasta în Transilvania a fost însărcinat principele de Teschen Albert. Latifundiarii potrivnici au împiedecat însă prin toate mijloacele posibile înfăptuirea acestor reforme.

Aceste reforme, cari erau în favoarea iobagilor, au fost tot timpul zădărnicite de feudalii unguri din Transilvania.

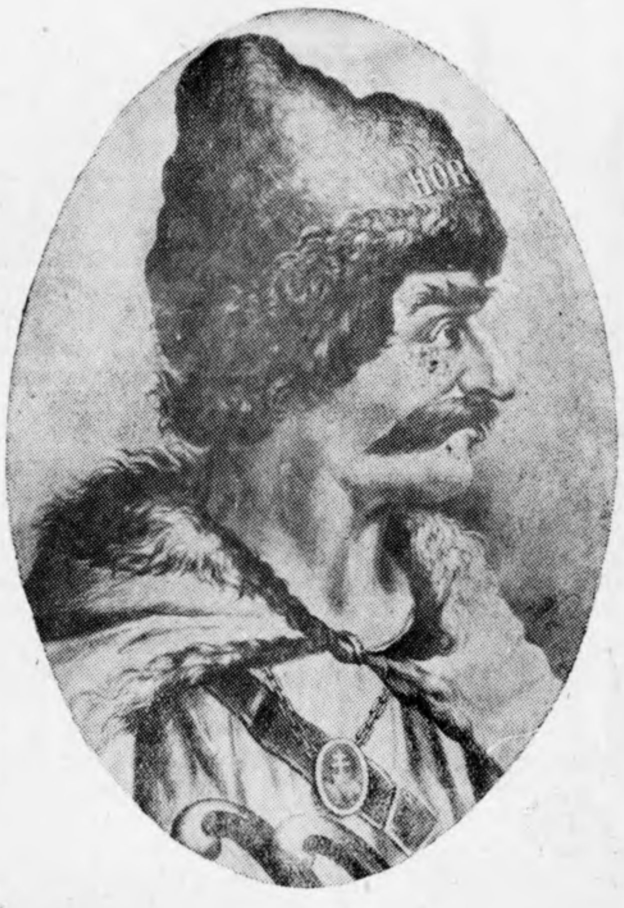

I. Zaicu Horia

Când Iosif al II-lea a străbătut pentru întâia dată (1773) Transilvania, urmărind cu multă atențiune starea iobagilor, a constatat că *nimic nu s'a schimbat în ordinea re*lațiunilor urbariale, domnii feudali continuând să-i asuprească fără milă, ca și mai înainte.

Îndată ce Iosif al II s'a văzut singur stăpân pe tronul împărătesc al Habsburgilor, la 11 Iunie 1781 a ținut să asigure libertatea tiparului. În toamna aceluiaș an (20 Oct.) publicând faimosul edict de toleranță, a făcut primul pas către liberul exercițiu religionar.

După a doua călătorie în Transilvania (1783), prin rescriptul dela 16 August 1783, dă noi dispozițiuni pentru ușurarea soartei iobagilor, încuviințându-le libertatea de a se însura, de a îmbrățișa orice meserie și de a-și chivernisi averea fără de a mai ține seama de învoirea proprietarilor, cărora le poruncea să nu mai cuteze a înstrăina averea vreunui iobag, fără sentință judecătorească.

Feudalii din acea vreme, în loc de a ușura traiul iobagilor căutau să-și mărească bogățiile. Ei stăruiau să coboare la treapta iobăgiei și resturile țăranilor liberi, cari izbutiră să-și păstreze, mai ales în regiunile muntoase, traiul neatârnat.

Aceasta a fost cazul cu locuitorii din Munții Apuseni, cari și-au păstrat până în secolul XVIII calitatea de țărani liberi, scutiți de îndatoririle iobagilor. Dreptul de folosință a pădurilor și a pășunilor le-a dat putința unui trai mai bun decât al iobagilor.

Feudalii, împreună cu stăpânirea austriacă, izbutiră a face să fie declarat domeniu al statului întreg teritorul Munților Apuseni. Starea țăranilor din Munți a devenit la fel, ca a iobagilor. Dacă îndrăsneau să se plângă guvernului din Sibiu li-se aplicau pedepse grele, dându-li-se câte 12—25 toiege, sau erau aruncați în temniță ca niște tulburători ai liniștei publice.

Țăranii din munți au fost despuiați și de vechiul drept de pășunat. Bucatele le cumpărau cu preț îndoit dela arendatorii domeniului, câtă vreme mai înainte puteau să și le procure înșiși, fiind liberi de orice vamă, când și le transportau dela șes în munți. In loc de a înlătura nedreptățile, guvernul a lăsat frâu liber dregătorilor, cari erau sub influența feudalilor, să-și facă de cap, asuprind și mai departe oamenii din aceste ținuturi. Din cauza acestor asupriri necontenite, în primăvara anului 1782 s'a iscat la Câmpeni o revoltă. In vara aceluiaș an, țăranii din comitatul Aradului au năvălit asupra curții nemeșești a lui Andrei Forray dela Săvârșin. Din cauza luării dreptului de cârciumărit, la târgul de țară din Câmpeni (24 Mai) se naște un conflict între servitorii arendașilor și între țărani. După acest conflict sunt arestați 23 primari și jurați. Uniii dintre ei sunt pedepsiți la 25—100 toiege, alții la temniță de câte 3 luni până la 2 ani, iar 5 înși fură condamnați la moarte.

Aceste fapte arată cât de adânc era introdus în masele de țărani iobagi spiritul revoluționar. Răbdarea acestor mase, care formau majoritatea în aceste ținuturi, ajunsese la punctul maxim. Acum se ridică din rândurile iobagilor oameni de energie și de hotărâre, în stare să-și părăsească liniștea căminului obidit, soție și copii, sacrificându-și viața în lupta grea pentru desrobirea fraților de suferințe din lanțurile asupritorilor. Aceștia sunt conducătorii mișcării revoluționare dela 1784. Ei sunt, Vasile Nicola Ursu, zis Horia fiind un pasionat cântăreț de hore și doine, Ioan Oargă (Cloșca), și Gheorghe Crișan. Horia se interesa mai mult de afacerile obștești, decât de ale sale proprii. El a făcut patru călătorii la Viena pentru a cere dreptate pentru cei asupriți. A fost primit de trei ori în audiență de împăratul Iosif II-lea (1780-1782-1784).

Împăratul Iosif II-lea era pătruns de spiritul ideilor liberale ale revoluției franceze. El căuta ca aceste idei să fie aplicate în întreaga sa împărăție. Opoziția feudalilor din Ardeal era așa de puternică, încât inițiativele de reforme erau anihilate. După audiența din 1784, Horia își începe din nou, și mai cu îndârjire, agitația printre iobagi, pentru a-și rezolva singuri revendicările lor. In ziua de 31 Octombrie 1784 Gh. Crișan ține o adunare cu țăranii din Zărand în localitatea Mesteacăn. Aci le explică poruncile împărătești aduse de Horia dela Viena. După această adunare țăranii au pornit spre Alba Iulia pentru a primi arme. Pe drum, în Curechi, doi primi pretori cari căutau să-l prindă pe Crișan, sunt omoriți. Acesta este începutul revoluției. După acest incident, țăranii răsculați, distrug toate cuiburile nemeșești întâlnite în cale. In cinci zile focul se întinse asupra întregului Zărand și devastările au început și în Hunedoara. In In ziua de 4 Noemvrie are loc la Gătiniș, în Munții Apuseni, o mare adunare țărănească. La această adunare, Horia, Cloșca și Crișan luară jurământ țăranilor, de a stinge pe toți nemeșii și dregătorii, cu excepția celor cari primesc botezul românesc.

In ziua de 5. XI. cetele de țărani intră în Câmpeni. De aici Cloșca și Crișan o iau spre Abrud, iar Horia spre Vidra și Albac. Țăranii, devastează Abrudul și Roșia timp de trei zile. Cetele de țărani pornesc apoi, o parte pe Valea Arieșului sub comanda lui Cloșca, iar alta pe Valea Ampoiului sub comanda lui Horia cel tânăr. Scopul era întâlnirea la Cricău, spre a ataca Castelul baronului Simion Kemény din Galda de jos.

In ziua de 11 Noemvrie, după devastarea Cricăului, locotenent Colonelul Schultz, începe tratativele de pace cu răsculații. Aceștia cereau ca întreg comitatul Alba împreună cu toți proprietarii, să facă jurământ de credință pe cruce că „nobili să nu mai fie, ci de vor primi vre-o slujbă împărătească să trăiască de pe urma ei; proprietarii nobili să-și părăsească pentru totdeauna moșiile și să plătească dari întocmai ca și poporul; pământurile nemeșești să fie împărțite țăranilor, după cum va porunci Maiestatea sa Împăratul. Aceste condiții ne fiind acceptate, răsculații continuă distrugerea nemeșilor. In timp foarte scurt întreg ținutul Munților Apuseni era în mâna țăranilor.

Nobilii refugiați în orașele transsilvănene, cerură ajutorul armatei împărătești. Iosif II-lea, care avea grijile unui războiu împotriva Olandei, avea neapărat nevoie ca în împărăție să fie liniște. De aceea armata împărătească fu îndrumată să treacă de partea nobililor, pentru a-i potoli pe răsculați. Se dădură mai multe ciocniri între armata regulată și grupurile de țărani răsculați. Pe drumul dintre Mihăileni și Blăjeni sunt măcelăriți 85 țărani.

In acest timp însă comandanții țăranilor, dându-și seama că nu pot lupta contra unei armate regulate, au dat ordin de disolvare a cetelor de luptători. Astfel lupta țărănimii asuprite contra nobililor asupritori ia sfârșit.

Conducătorii revoluției Horia, Cloșca și Crișan sunt prinși și duși la Alba Iulia. Aci din pofta de răzbunare a asupritorilor, sunt supuși la cele mai mari chinuri. Crișan se sustrage pedepsei, făcându-și singur seama mai înainte, spânzurându-se în închisoare, cu curelele dela opinci. In ziua de 28 Febr. 1785 Horia și Cloșca sunt frânți pe roată.

Toate mișcările revoluționare și în special, toți conducătorii acestor mișcări, sunt tratați de clasa conducătoare și de oficialitatea din acea vreme, drept tâlhari de rând. Conducătorii mișcării revoluționare dela 1784, în loc să fie pedepsiți pe baza articolului 62 din codul Mariei Terezia, care vorbește despre „Rebeliune și tumult", și prevede pedepse mult mai ușoare, au fost condamnați pe baza articolului 90 din acel cod, care stabilește pedeapsa cu frângerea pe roată pentru crime ordinare de „tâlhărie și omucidere".

Dar răscoala și-a făcut totuși efectul.

Ca un rezultat al revoluției țărănești din 1784 este „patenta pentru desființarea iobăgiei în Transilvania" dată la 22 August 1785 din ordinul lui Iosif al II-lea care cuprinde printre altele: „Pentru acest sfârșit dar voim și poruncim, ca acestea Punturi ce urmează legi de obște să fie, și spre a tuturor cunoștință de obște și îndreptare, în toate locurile să se vestească:

Intâi, soarta iobăgească, încât acea pe colon până acuma sub vecinică supunere și de un loc legați îi ținea, de aici înainte de tot o stricăm și o ștergem, nici voim ca numirea: iobagiu întru această înțelegere mai mult să se pomenească, și pentru aceea pe toți și pe fieșcare coloni, ori de ce neam sau religie vor fi, încâtu-i despre fețele sau capetele sale, îi numim a fi de aci înainte oameni de umblare slobodă, și poruncim ca pretutindenea ca aceiași să se aibă și să se cunoască; mai ales că și legea firei și folosul bunului de obște aceastaș îndeamnă și poftește; de unde urmează, că pentru aceasta trebue să înceteze toate legiuirile despre răscumpărarea libertății sau a Slobozeniei".

„A doua. Voim a fi slobod fieștecărui colon după plăcerea sa, încă și voia Domnului locului, a se căsători, în învățaturi și științe a se deprinde a învăța meșterii și meșteșugari și cu acestea sau acelea în tot locul a putea trăi și a se câștiga".

Aceste minunate prescripții ale patentei lui Iosif II-lea, însă în realitate niciodată nu au trecut în fapt. Nobilimea a știut să saboteze tot timpul intențiile progresistului împărat, menționând în aceeași stare, ca mai înainte, sau poate și mai rea, iobăgimea transilvăneană.

Multe, multe lupte a mai trebuit să dea această țărănime, multă jertfă de sânge și de suflet, până ce să iasă din sclăvie și să iasă la libertate.

Această luptă nu s'a terminat încă...

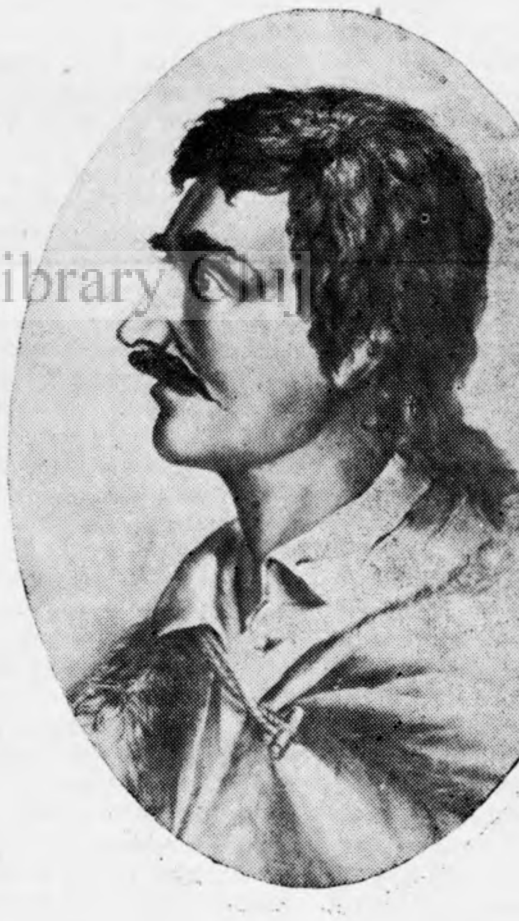

I. Zaicu Cloșca

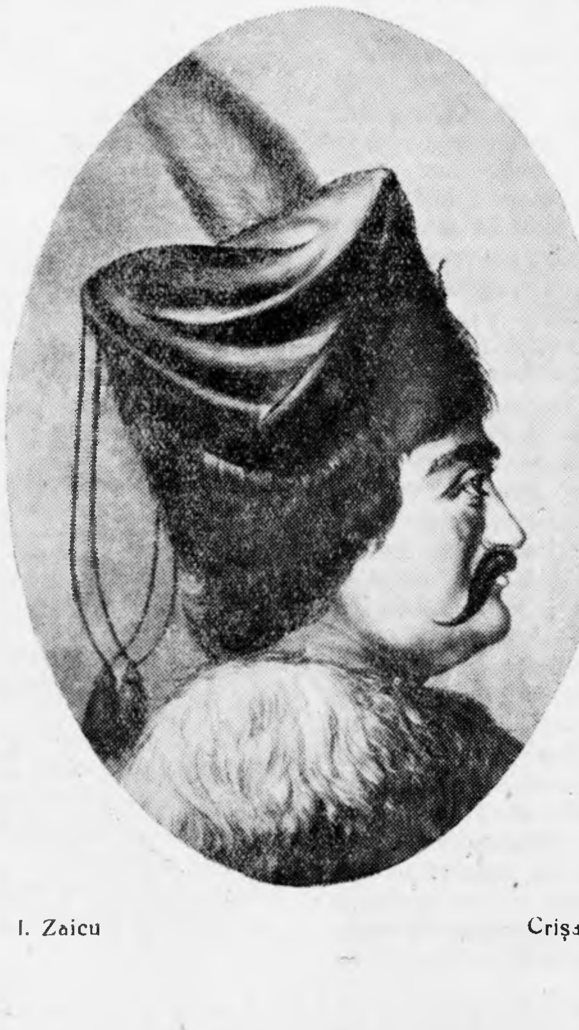

I. Zaicu Crișan

Duhul lui George Doja

de **Petru Sfetca**

1514.

Frazele ce urmează nu vor să rememoreze date. Dintr'un tragic, care s'a consumat, ele nu vor să contureze decât o fizionomie proprie a unui epizod istoric. Prin raport la evenimentele de astăzi, semnificativul. In succesiunea faptelor, simbolul. Din toate punctele de vedere, anul orizonturilor istorice tulburi; în succesiunea anilor, premergerea vremurilor de astăzi.

Fenomenul răscoalei lui Doja, a fost într'adevăr ca valoare ideologică cu repercursiuni pentru o întreagă epocă. Punctul de plecare pentru evoluțiuni viitoare. Prefigurarea anilor cari vor urma.

Ungaria anului 1514 reprezintă conflictul dintre clasa stăpânitoare oligarhică și iobagi. Momentul nu e izolat. E numai un aspect al momentului european. Pretutindeni asistăm la ciocnirea dintre iobăgime și autocrație, dintre libertate și opresiune. Situația iobăgimii în vremea aceasta în Ungaria, este îngrozitoare, clasa iobagă fiind la discreția oligarhiei cu trup și suflet. Un exemplu îl formează acel „jus primae noctis" pe care nobilii îl impunea fiicelor de iobagi la măritiș.

Apoi dările samavolnice aruncate în cârca acestor oropsiți, cari atunci când nu le pot plăti, sunt supuși la cazne neînchipuite, printre care cea mai neînsemnate smulgerea unghiilor. Pe acei cari ar vrea să se ducă cu jalbe la Rege, Voevodul de pe atunci al Ardealului Stefan Báthory îi amenință: „Două capete să aibă acela care îndrăznește să mă pârască la Rege, pentruca atunci când pierde unul, să și-l poată pune în loc pe celălalt."

Iată din ce se alimenta starea de spirit a iobăgimei din Ungaria la 1514. Vorba unui cronicar: „Din această situație nici Dumnezeu, nici dracul nu-i putea ajuta." Și atunci, s'au hotărît să se ajute singuri... După cum afirmă în „Carte despre răscoale" dl Ion Stoia-Udrea: „Răscoala dela 1514 a iobagilor din Ungaria a mocnit câteva veacuri în sufletul mulțimei, alimentată de nenumăratele asupriri și fărăde-

(Continuare în pag. 6)

Revoluții și reacțiuni în Italia modernă

de **Silvio Guarnieri**

Față de lumea întreagă Italia are marea responsabilitate de a fi creat fascismul. Nu numai prin faptul că forma aceasta de tiranie capitalistă în faza sa de extremă criză s-ar fi născut în Italia și acolo ar fi durat mai mult decât în orice altă țară, dar, mai cu seamă, pentru că tot ceremonialul lui, — dela atributul de „duce" până la salutul cu brațul ridicat, — toate lozincile, și pseudo filosofia, care împreuna naționalismul cel mai exasperat cu o intensă și abilă demagogie, au pornit din Italia, încet, încet cucerind aproape toată Europa și suscitând o adesiune entuziastă în vaste zone ale populației chiar din țările cu cea mai antică tradiție democrată. Italia a fost cea dintâi care a sabotat Liga Națiunilor, prima printre popoarele europene, care a atacat o țară aproape dezarmată, Abisinia; Italia este cea mai mare responsabilă în războiul civil din Spania, și sprijinind Germania, a colaborat la declararea celui mai sângeros masacru pe care Europa l-a cunoscut vreodată. Din punct de vedere logic Italia deci ar trebui să fie considerată țara reacțiunii și poporul italian, dacă nu deadreptul responsabil, cel puțin vinovat pentru prea marea resemnare față de această violență tiranică, prea adaptabil unei propagande răufăcătoare.

Totuși, prin trecutul ei, Italia are altă înfățisare; în ea s'a născut catolicismul, ea a creat umanismul; țăranul și muncitorul italian au fost întotdeauna considerați ca oameni blânzi și pașnici; a fost oare falsă o asemenea judecată? sau poate în ultimii ani s'o fi schimbat din rădăcini, în urma influenței dictaturii firea unui întreg popor?

A scris undeva Lenin că în Europa popoarele cele mai coapte pentru revoluție sunt Italienii și Spaniolii. Definiția aceasta se bazează nu atât pe caracterul lor, cât pe condițiile economice de adevărată sărăcie în care trăeste acolo o mare parte a muncitorilor și a țăranilor, în contrast cu pregătirea lor tehnică și intelectuală.

De fapt poporul italian s'a arătat, de un veac și jumătate, întotdeauna împins din nevoie către revoluție, întotdeauna pregătit la orice mișcare, care i-ar fi promis o soluție problemelor care-l apăsau. In 1799, în 1821, 1831, 1848, 1859—60, liberalii și revoluționarii au găsit în popor o rezonanță imediată, dar întotdeauna efortul a fost sugrumat, sau pentrucă forțele adverse fusesera greșit socotite, sau pentrucă în momentul succesului oportuniștii interveneau să limiteze revoluția la o îmblânzită evoluție; dar curajul desperat atât al indivizilor, cât și al maselor, a revelat forța lăuntrică a unei mișcări, care cuprindea încetul cu încetul toate păturile și toate regiunile Italiei. Dela expedițiile îndrăznețe dar riscate ale lui Pisacene sau a fraților Bandiera la răscoalele întregilor orașe Milano și Brescia din 1848, istoria Risorgimentului poate să convingă pe oricine. Efortul acesta, voința aceasta au fost exploatate și trădate. Italia, — care în doctrina gânditorilor și luptătorilor săi, dela Mazzini până la Pisacane, dela Cattaneo la Garibaldi, era visată republicana, — prin tenacitatea casei de Savoia, prin abilitatea lui Cavour și prin voința țărilor europene, în frunte cu Franța și cu Anglia, se realizează ca monarhie. Din programul pe care-l susțineau patrioții italieni: independența nu numai față de austriacii asupritori, dar și față de clasele reacționare, numai primul punct a fost realizat; Italia își cuceri unitatea, străinii au fost goniți, dar poporul nu câștigase nici un avantaj, nu putu să vadă o diferență fundamentală între regimurile precendente și acesta care ar fi trebuit să fie pentru el și să iasă din el. Astfel au fost trădate speranțele adevăraților patrioți și ale acelor masse pe care se bazese lupta de eliberare. Incepe pentru Italia o perioadă de incordare: sufletele cele mai generoase erau împinse la desiluzie, la scepticism; din efortul sângeros al unei întregi epoci se naștea și se desvolta o clasă de capitaliști avizi și fără scrupule, care susțineau un regim pseudo liberal, larvată dictatură, bazată pe corupție.

Prin el se înființase și se desvoltase marea industrie în Italia; timp de cincizeci de ani, datorită sobrietății și capacității de muncă a muncitorului italian și lipsei de scrupule ale industriașului apărat și susținut de o guvern, Italia deveni țară industrială, producătoare de mașini de orice fel, de textile, și stăpână pe o marină comercială de importanță europeană. In acelaș timp industrializarea, proletarizând vaste masse de țărani și de meseriași întări conștiința de clasă, și pregăti o bază mai simplă mult mai sigură revendicărilor sociale. La sfârșitul veacului al XIX, deja exista o organizație socialistă, care cu toate persecuțiile guvernelor regelui Umberto, lua un avânt rapid, adunând toată opoziția, dela anarhiști la republicani, dela mazzinieni la federaliști. Grevele și răscoalele dela Milano până în Sicilia la sfârșitul veacului al XIX și atentatul în care regele Umberto a fost omorît, impuseră clasei conducătoare o nouă direcție în politica ei.

Atunci a început perioada de guvernare a lui Giolitti care își asuma rolul de a împăca pe socialiști și masele cu guvernul și cu clasele burgheze; toate mijloacele au fost întrebuințate de el; dela concesiune până la corupție; dar astfel proletariatul muncitor ajunse la o serie de realizări care repede l'au impus ca pe singura forță vie în Italia. Primii teoreticieni și șefi socaliști italieni proveneau din clasele privilegiate, ajunse deodată la apogeu; oameni aceștia, în căutarea unui ideal, se apropiaseră de popor, eliminând astfel criza lor sufletească printr'o adesiune la acea pătură socială, care acuma se arăta signură capabilă de un efort înnoitor al civilizației. Pisacane era din familie princiară, Mazzini, Costa, Labriola, Turati din familii burgheze, de multe ori chiar bogate. Primii dintre aceștia la început considerau revoluția ca o necesitate, împinși de o disperare nihilistă, ca Pisacane și Costa, față de rezistența aprigă a reacționarilor sau față de nepregatirea maselor; pe urmă alții evoluaseră spre tendințe constructive și socoteau necesară o lungă aducație a poporului prin care el s'ar fi putut ridica la cucerirea pașnică a puterii, ca Turati și Treves. Tendința aceasta evoluționistă amânând pericolul imediatei răsturnări, fu tolerată de clasa burgheză, și în primii 15 ani ai veacului XX fu chiar favorizată de condescendența lui Giolitti; astfel se credea deadrept alungată orice iluzie de o schimbare definitivă și radicală a organizației sociale și a moravurilor. In această perioadă de acalmie și de pregătire, socialiștii cuceriseră mari avantaje pe terenul politic și social: drept de întrunire, de organizare, și în sfârșit, de vot aproape universal, prin care în anul 1913 în fine poporul italian putu să înceapă să manifesteze exigențele lui. In această perioadă o deasă rețeauă de societăți, de ligi țărănești, de sindicate, de cooperative, de case ale poporului se întinse cuprinzând în special Italia septentrională mai mult industrializată. Incă nu întreg poporul italian arăta o prgătire politică; încă 35—40% din cetățeni rămâneau absenți dela orice luptă, din neglijență, idn scepticism, sau mai mult din cauza stării de mizerie, în care îi mențineau în special latifundiarii încă puternici în zona Padului, în Italia meridională și în Sicilia. Dar evident că și aceste masse miserabile, când ar fi vrut să manifesteze voința lor, ar fi întărit rândurile partidului socialist.

Războiul mondial din 1914—18 găsi Italia în faza aceasta de desvoltare. Participarea ei a fost prezentată de clasa burgheză ca o complectare necesară a războiului de independență din veacul precedent. Provinciile de Trento și Trieste rămăseseră în afară de Italia și trebuiau luate Austriei, considerată ca o putere reacționară. Dar vechea greșală a fost repetată din nou și războiului nu i-se dădu aspectul și tendința unui războiu revoluționar, care ar fi adus o complectă schimbare în desvoltarea politică și socială a Italiei. Astfel masele, cărora li se ceruse o participare intensă și mari sacrificii, rămăseseră absente și chiar aproape ostile. Conducătorii socialiști susținând solidaritatea internațională a proletariatului, se declaraseră din primul moment pentru neutralitate, se abținuseră ei chiar sabotaseră războiul, insistând în munca de pregătire politică a poporului pentru a îi da posibilitatea de o acțiune hotărâtoare în momentul de înfrământare, care ar fi urmat.

Marile greve și revolte din Milano din 1917 arătaseră deja burgheziei pericolul; în 1918, după încheierea păcii, dezorientarea clasei conducătoare arătă lipsa ei de idealuri, incapacitatea de a se adapta la exigențele noi. Milioanele de demobilizați, care se întorceau depe front o inpăimântaseră, văzu pierdută orice poziție de privilegiu și se agăță de singura poziție, care îi păru că o va scăpa încă odată: reacțiunea prin violență. Astfel se născu fascismul. Mussolini, ambițios de succes și gata să trădeze orice și pe oricine pentru succesul cel mai repede și mai ușor, a fost instrumentul. Necesității revoluției pe teren național i-se subtituise voința de cuceriri în raporturi internaționale; jocul capitalismului exportator fu prezentat ca un expansionism inevitabil al maselor.

Poporul și partidul socialist nu erau pregătiți pentru luptă. Conducătorii erau crescuți susținând necesitatea evoluției în gradele de cucerire a puterii, în voința de a educa masele. Acum, când trebuia opusă violența violenței, tactica și tehnica acestei violențe erau improvisate; se pierdeau în episoade fără importanță, care speriau burghezimea, întăreau forța ei de rezistență și se arătau chiar în dauna disciplinei în luptă de clasă.

Fascismul a fost încurajat și apărat de liberalii la putere și de monarhie, ca singura scăpare de problemele capitale ale caror soluții nu mai puteau să fie amânate. Incă odată revoluția a fost sufocată și deviată; imperialismul avu aceeaș importanță de factor deviator, pe care-l avusese patriotismul în lupta de aceeaș importanță din secolul trecut. Față de bandele fasciste echipate și armata guvernului, proletariatul opuse o rezistență aprigă, dar fu învins; organizația lui a fost distrusă, cooperativele și casele poporului au fost devastate și arse; veni momentul ilegalității. Facismul deci n'a fost niciodată un regim constructor, dar a reprezentat reacțiunea; dacă a fost împins la reforme și la concesiuni pentru popor și proletariat, aceasta s'a întâmplat din cauza ostilității fundamentale, de care se simțea înconjurat în căutarea unei imposibile popularități; socialismul lui, corporatismul și revoluția, afișate ca programe, ascundeau demagogie goală; poporul italian n'a acceptat niciodată amăgirea fascistă, n'a fost sedus de capcanele lui; s'a refăcut în tăcere o nouă exeperiență; a știut că ceace e amânat nu este pierdut și acuma încă odată a pornit la luptă pentru a clădi, prin sânge și suferințe, un stat adevărat socialist.

Stampă din „Codul Mariei Terezia"

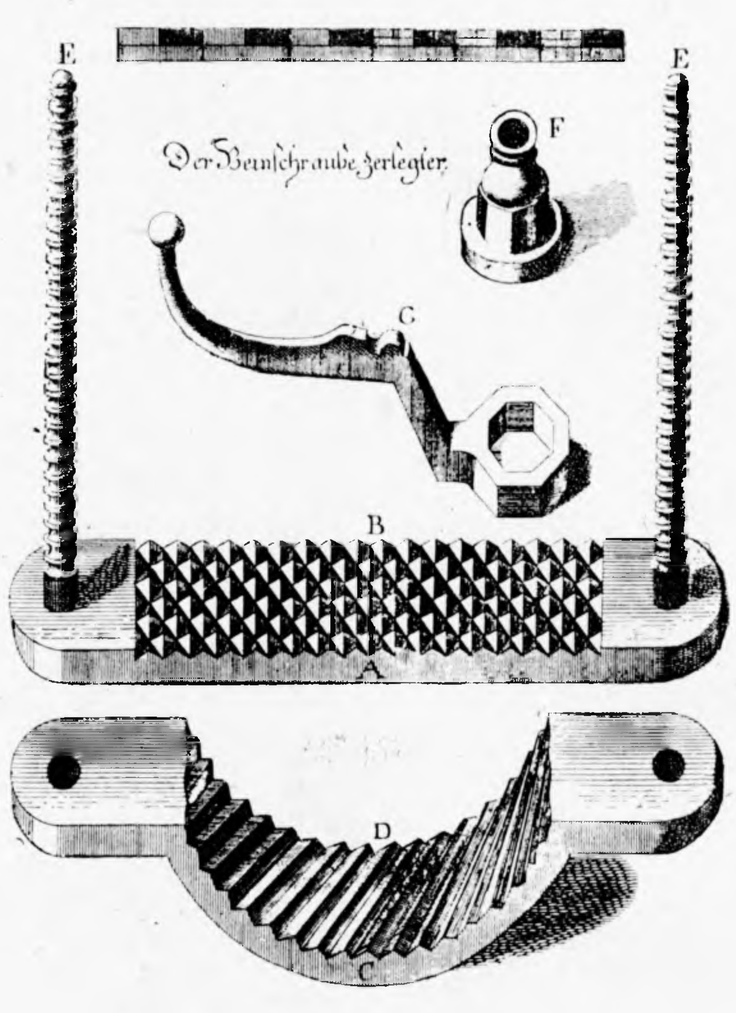

Piesele „Cizmei spaniole scurte"

Stampă din „Codul Mariei Terezia"

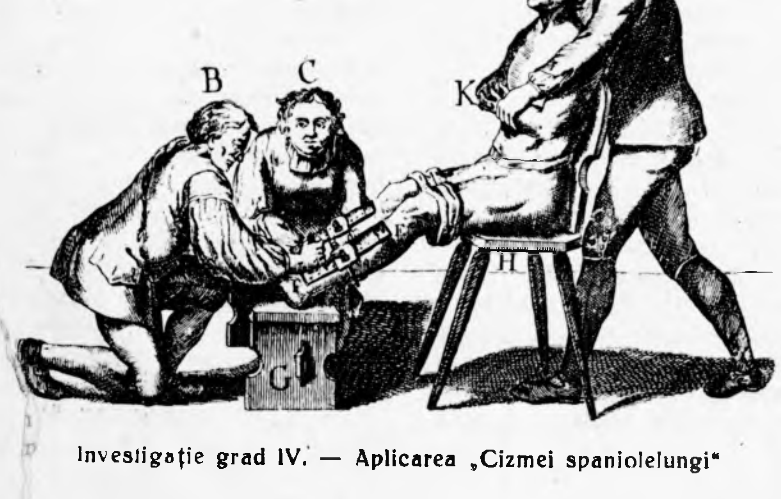

Investigație grad IV. — Aplicarea „Cizmei spaniolelungi"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LĂMÂILE

de **Eugenio Montale**

Iubesc pentru mine ulițele care duc la șanțurile ierboase
unde în bălțoacele
pe jumătate secate, băieții înhață
câte-un țipar plăpând;
cărările care merg dealungul mărăcinișului
coboară prin smocurile trestiilor,
și ajung în grădini, între arborii de lămâi.

Mai bine veselia paserilor
să se stingă înghițită de albastrul cerului;
clar să ascultăm prieteni murmurul
ramurilor în aerul care aproape nu se mișcă,
și sensația acestui miros
care nu ne poate despărți de pământ, —
plouând în piept a moliciune neliniștită.
Aici prin minune tace
războiul pasiunilor desfătate,
aici și nouă săracilor ne revine
partea de bogăție'n mirosul lămâilor.
Vezi, în aceste tăceri în care lucrurile
se părăsese și par să fie
pe punctul de a trăda ultimul
lor secret, câteodată ne așteptăm
a descoperi o greșală
a Naturii,
punctul mort al lunii, veriga care nu ține,
firul de descâlcit care însfârșit să ne așeze
în mijlocul unui adevăr.
Privirea caută împrejur,
mintea cercetează, acordă, desface,
în parfumul care inundă
când ziua lâncezește mai mult.

Sunt tăcerile prin care vedem
în fiecare umbră umană, care se îndepărtează
câte o Divinitate conturbată —
Dar iluzia cade și timpul ne readuce
în orașele sgomotoase, unde albastrul se arată
numai în bucăți sus, printre burlane.
Apoi ploaia obosește pământul; se îngrămădește
amorțeala iernii pe case,
lumina devine sgârcită — amar sufletul.
Când, într'o zi, de pe o poartă întredeschisă,
între arborii unei curți
ni se arată galbenul lămâilor;
și gerul inimei se înmoaie
și în piept
trâmbițele de aur ale soarelui
izbuenesc.

Traducere de **Petru Sfetca**.

ALEXANDER N. SCRIABIN

de **Zeno Vancea**

Fire profund religioasă, un mistic, Alexander Scriabin, la un moment dat al evoluției sale de om și artist creator, nu mai considera muzica pe care o crea, ca un scop în sine, ci ca un mijloc de a exprima idei teozofice.

Dintre toți compozitorii țării sale, cel mai occidental ca limbaj muzical, este totuși eminamente rus, prin fondul expresiv al lucrărilor sale; un caz tipic pentru a demonstra teza, că fără a avea niciun element de stil împrumutat din muzica țărănească, un compozitor poate fi totuși în cel mai înalt grad național, dacă compozițiile sale desvălue sufletul națiunei căreia compritorul îi aparține.

Adânc ancorat în gândirea armonică — caracteristică generală a compozitorilor ruși — lucrările sale relevă un suflet pasionat, tumultuos, capabile de elanurile cele mai înalte dar și de totale prăbușiri, delicat și sensitiv, rapsodic, stăpânit mereu de un extaz mistic.

Acest extaz se desprinde aproape din fiecare pagină a lucrărilor sale, atât simfonice ca: „Poemul Divin“, „Poemul Focului“, „Poemul Extasului“ cât și cele scrise pentru pian în epoca maturității sale creatoare, cele 5 sonate din urmă (din 10 câte a scris) și câteva Poeme, caracteristice deja prin titlul lor: „Spre flacără“, „Flăcări sumbre“ etc.

Cu toată marea importanță a lucrărilor sale simfonice, Scriabin este poate totuși în primul rând compozitor pentru pian. In acest domeniu a creat nu numai o nouă factură, un nou stil pianistic, — prin caracterul strâns legat de acest instrument al temelor, — dar și sonorități cu totul noui. A debutat cu lucrări pentru pian vădit influențate de muzica unui alt mare maestru al pianului Chopin, (Vals op. 1., Etude, Preludii, Mazurci, Nocturne etc.) pentru ca după o rapidă evoluție, la opul 6. — prima sa Sonată pentru pian — să manifeste deja o interesantă individualitate.

Cunoașterea muzicii lui Liszt și Wagner îi deschide perspective armonice noui, încât foarte curând Scriabin devine unul dintre cei mai radicali inovatori armonici cu o puternică notă personală.

Adevărat este însă, că această notă specifică a felului său de a se exprima, devine la un moment dat manierism, în urma mijloacelor prea restrânse ale vocabularului său armonic, o preferință cam exclusivistă pentru anumite acorduri de septime alterate precum și acorduri de quartă.

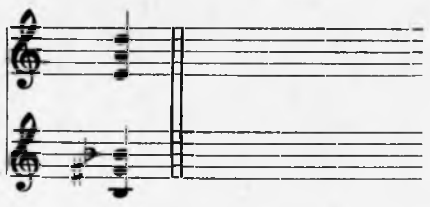

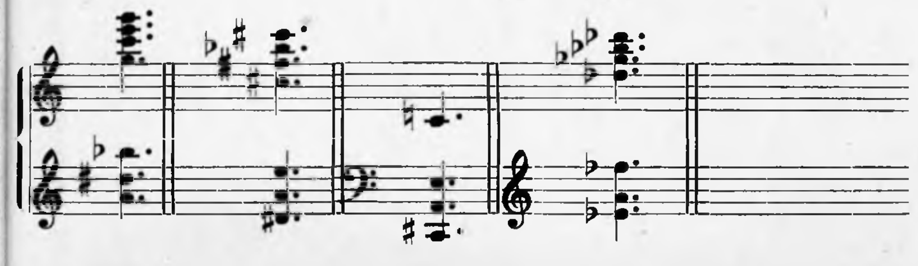

Celebrul acord Scriabin-an este construit din 6 quarte suprapuse.

Acordurile alterate ca pivotul principal al construcției armonice apar întâi în Sonata a 5 de pian, din care redăm temele principale:

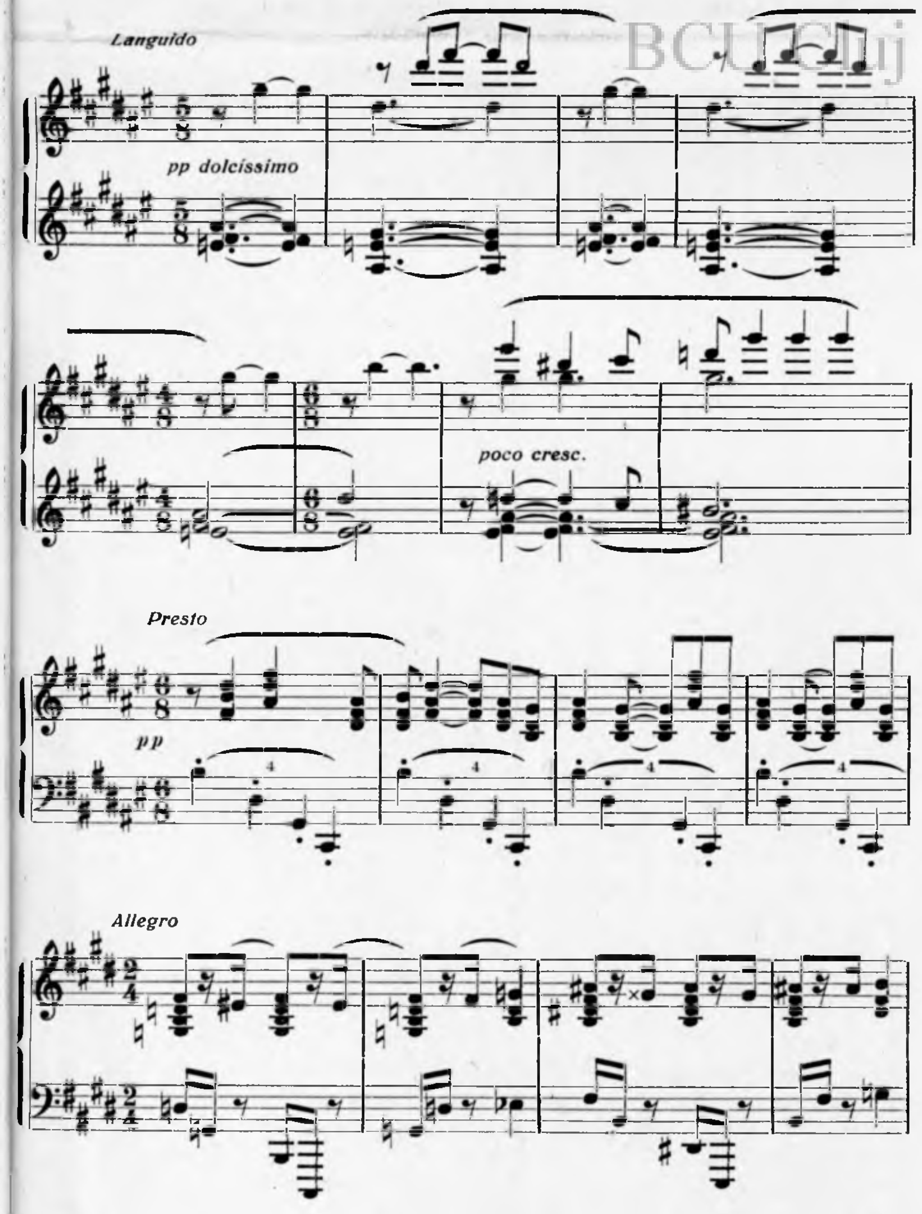

Dacă frecvența acordurilor alternate aduce cu sine o considerabilă lărgire a cadrelor tonale până la așa zisa „tonalitatea suspendată“, în acelaș timp, atât natura elementelor tematice, cât și terperamentul rapsodic al lui Scriabin contribue la esențială modificare a „formei sonată“. Inlocuind tradiționala formă Beethoven-iană a sonatei în 4 părți, precum și principiul Beethoven-ian al elaborării tematice, Scriabin cultivă forma sonatei de una singură parte, așa cum a fost inițiată de Liszt în care, în loc de tratarea temelor, se înșiruie elemente mereu noi, alăturând contrastele cele mai moi atât ca expresie cât și ca intensitate dinamică. Este foarte probabil, că acest fel de construcție a formei muzicale, izvorăște mai mult dintr'un program poetic sau filozofic latent, decât dintr'o necesitate de a construi pe baze pur muzicale, ascultând numai de imperativele expansiunii lăuntrice ale temelor de a se închega în formă.

Dealtfel Sonate a 5-a are ca motto câteva rânduri, cari vor să introducă în conținutul expresiv al acestei lucrări. „Vă chem la viață forțe misterioase, scufundate în adâncurile obscure ale spiritului creator. Timide și încă neconturate forme ale vieții, la voi mă poartă avântul !“

Mistic prin structură sufletească teozof convins, unul dintre cele mai religioase suflete de artist din câte au existat — dacă sub religiozitate înțelegem sete metafizică, setea de comuniune cu Marele Arhitect al lumii, setea de a cuprinde dacă nu cu rațiunea, dar cu intuiția artistului ultimele adevăruri, — muzica lui Scriabin se încarcă din ce în ce mai mult cu idei filozofice.

In acelaș timp expresia se comprimă la maximum de intensitate și concizie, eliminând orice urmă de retorism inutil. Dar tot atunci, cu toată comprimarea erpresiei cu tot balastul lor filozofic, ideile lui Scriabin păstrează totuși o suavitate eterică. Dovada temele celei de a 10.-a sonata de pian:

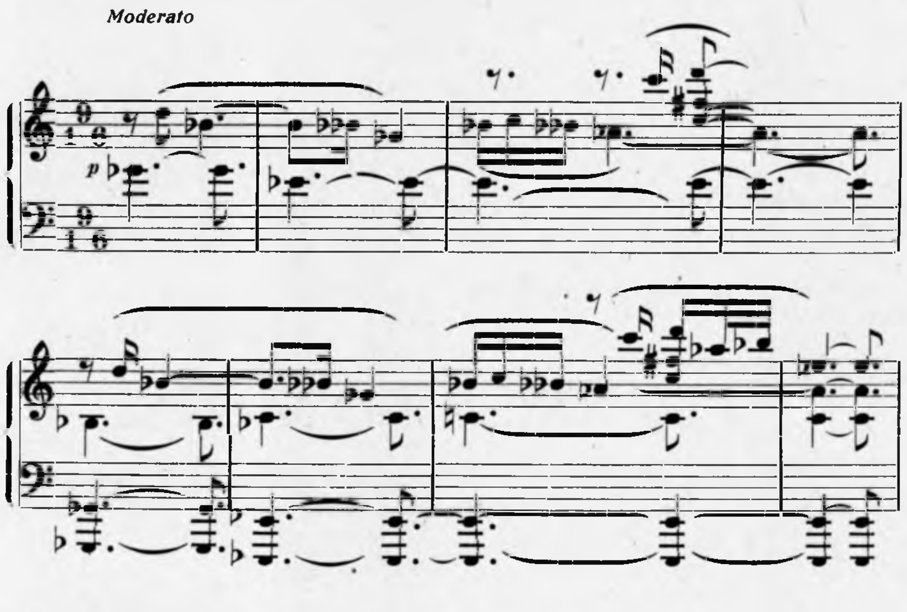

sau a Poemului op. 71

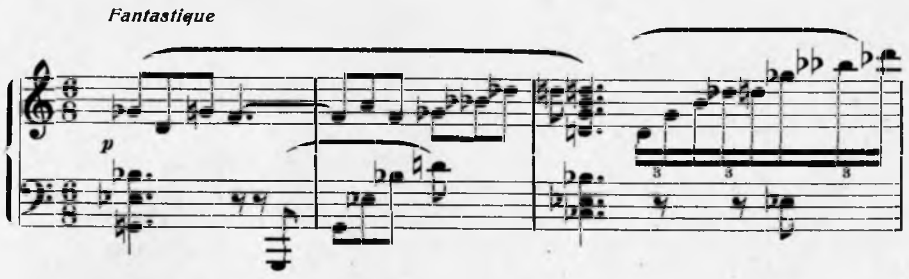

în care structura armonică anticipează deja în parte mijloacele armonice expresioniste ale lui Schönberg și a generației sale.

Incoronarea operei compozitorice a lui Scriabin, urma să fie o mare dramă muzicală „Budha“ sau cum îi zicea el „mister al universului“, în care la expresia muzicală trebuia să se asocieze și un joc de lumini, și de culori, fiecare acord muzical având corespondentul său în domeniul vizual un acord culori.

Moartea prematură a acestui vizionar mistic, și halucinat al unor sonorități supraterestre, a împiedicat realizarea planului grandios și omenirea a rămas mai săracă cu o capo d'operă în care autorul „fanteziilor prometeice“ vroia să se înalțe în sferele cele mai pure ale elevațiunii mistice religoase.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PORTRET

de **Florian Potra**

Simpatia mea n'are
păr de aur și nici
nu-i râd în ochi
luceferi;
surâsul ei nu e
de înger
ci de carne și dinți albi;
buzele nu i-le știu
că nu le-am sărutat
încă;
poate-s moi ca moșmoala,
poate pietroase ca
sânii;
dar ele, când se deslipesc,
aduc un glas
ce nu-i de clopot argintiu,
dar care mă face
să-mi alint, șerpuind și increzut,
trupul în cămașă.

Iar apropierea ei n'aduce
miresme de poiene
și nici nu mă îmbată până
să-mi pierd judecata:
ci apropierea ei
mă face să-mi deschid larg
ochii și să-i admir
taina bifurcată a
sânilor . . .

Nu ne-am plimbat
pe lună, inlănțuiți ca
umbre gemene;
o singură dată am
condus-o dela teatru
pân' acasă;
și . . ., într'o zi, am fost
la ea: ne-am îndeletnicit
cu jocuri de copii;
mi-a dat o cafea neagră
și o bucată de prăjitură,
de pe care, la o îmbucătură,
am suflat zahărul pe
fața de masă:
m'a privit, m'a iertat,
și poate
de atuncea ne-am simpatizat . . .

Simpatia mea n'are păr de
abanos și nici
mure 'n loc de ochi;
ea are zâmbet alb
de smalț și miros
de om;
și . . . îmi place . . .

Cetatea care se pierde

de **Ilie Ienea**

Parcă îl aud. Pasionat, cu vocea lui profundă, catifelată. Vorbea, după părerea mea, mai mult paradoxal. Insă, în ciuda acestui fapt, îl urmăream cu încordare. Nu știu, poate, și privirile lui cari se iluminau ca ochii magici de radio mă subjugau, fixându-mi totodată atenția asupra unei melancolii comprimate pe care și-a câștigat-o, cred, dintr'un devastator abuz de creer.

— Mulți vor fi ajuns la locul unde problematizările îți par lucruri puerile, începuse el în soaptă și oarecumva cu aparența că își vorbește numai lui, tare. Momentul e ca o fine de spectacol prelung al unor personagii abstracte, puse de minte în drama gravă a cunoașterii, pe cari le vezi epuizate. Omenește, țărmul e atins. așadar, și dincolo n'ar începe decât „construcția“ filosofică, neapărat interesantă ca edificiu, dar în unanimitatea cazurilor falsă. Și fiindcă și aici se verifică adagiul: quot capita, tot sensus, mă întreb dece să te miri, atât de transfigurat că unul are ușa mică, altul lată, al treilea violetă sau că acoperișul cutăruia e țuguiat? Când totul se rezumă la ipoteză, care aici în știință nu explică decât parțial, (teoria ondulatorie și corpusculară), pentruce să mai construești și tu un palat filosofic de carton? La o parte, prin urmare, cu aventura sistemelor zise de gândire! Ceea ce nu înseamnă că invit la înlăturarea Gândirii, pe care o simt indeterminabilă, neanexată, vastă. Intr'o măsură justă, păcatul filosofiei, trufia ei, e că și-a însușit, oficial, cugetul ca pe un monopol și a lăsat doar științei numai sfărâmiturile. Să omitem a vorbi, mai departe, și de restul ramurilor de cultură, care ajunseseră picioarele, stomacul, părul, brațele, anusul acestei aristocrate!

In realitate, însă, există o gândire a mânii, a cuvântului, a ochilor, a buzelor, a mersului, de totală importanță. Numai că, și asta trebue subliniată, ea nu e silogistică, decât poate în mărimea unui gram, și cuprinde, analitic exprimându-ne, o mulțime de coloranți. Căldură, intensitate, suavitate, grație, muzică, lumină, culoare, raporturi plastice, ar fi câțiva din determinații generici ai Gândirii pline. Nu sunt, cutez să-mi închipui, în eroare când afirm că viața prin această alvie curge, bineînțeles după diversele lărgimi ale individului.

De aceea, multe ispășiri se vor mai face în urma ereziei că gândirea ar fi ca lampa aprinsă într'o cameră întunecată și nu ca miezul pretutindeni aromat în coaja unei portocale.

Inteleg, în acelaș timp, că azi e foarte greu să prezinți gândirea în afara celulei de închisoare a raționalismului sau speculației. Sunt consumate atâtea prejudecăți în materie, cari ca niște grămezi de gunoaie vechi s'au mineralizat, încât simpla încercare de a o prezenta altfel atrage odiul.

Câți pricep că mărul e gândire (supremă) plină, că iasomia e cuget integral, că albina, în ultimă analiză, e un produs concret de metafizică. Să te cutremuri, în consecință, că râde cerul de profesorul de logică „infailibilă“, scoțându-l din uz cu încetul și că îmbrățișează cald pe inginerul constructor de automobile? Și precum e'n cer așa-i și pe pământ.

O teribilă criză se poate rezolva și o nouă religie poate începe, restaurând ori inaugurând o facultate în rosturile ei esențiale.

Alături de noi și în noi zace nimicul negru și întins! Să nu facem, însă, din el un concept și, mai ales, să nu operăm cu o astfel de entitate în calculele de aritmetică ale creerului nostru pentru a scădea, aduna, împărți și înmulți spaimele de cari nu ne mai scăpăm. O strofă-i de ajuns, o glicină, un fluture și nimicul s'a îndepărtat. Dece să luăm măști depe fenomene și, din colecția lor, să ne aranjăm o expoziție, după priceperea și gustul individual, afirmând, de cele mai multe ori (în dauna lui Edison), cu prestigiul diplomei universitare, că faptul constitue coroana imperială a spiritului? Căci, conceptele sunt lucruri moarte și orice matematică superioară am frământa cu ele rezultatul ar fi întotdeauna funerar.

Literatura are deschisă larg poarta spre un câștig imens de autoritate, într'un alt sens fericit! Ea a fost, dela început, o restituție aproape intregrală a noțiuniii de Gând cu miez și arome. Tropii, semnificația, metafora, simbolul au scos din grămezile amorfe de cuvinte construcții, deci plinătăți, cu diferite tonuri pentru spirit, și, ca un corolar, au mișcat asemenea verbinei.

Plopul din realitate e plop verde, plopul din botanică plop mort (disecat), plopul din filosofie concept, dar plopul din artă se face un deget acuzator, o spadă, o mătură a norilor sau, toamna, o flacără gigantică. Cine poate contesta gândirea din fiecare imagine? Și cine nu simte conținutul greu, de semnificație macrocosmică, al acestui deget, spade, flăcări-plop ?

La fel acționează asupra vieții și o floare de cireș, aducând adică parfumul unui spor.

Dar, retragerea gândirii într'un singur compartiment de preocupare a sărăcit deodată o întreagă floră de realizări și sentimente. Ca un blestem, în schimb, oamenii s'au despărțit, întâi în clase și apoi, zidurile îngroșându-se, au apărut și

(Continuare în pag. 6)

Viața și moartea lui Gauguin

de Aurel Stănescu

Paul Gauguin s'a născut în 1848, și nimeni nu bănui atunci că ursitoarele îi dăruisera cu patima aventurei și harul penelului.

Incă dela vârsta de 3 ani, călătorește cu părinții săi în Peru și se întoarce în Franța după 4 ani. Dorul de călătorii îl determină la 17 ani să îmbrățișeze meseria de pilot între Le Havre și Rio de Janeiro.

In 1871, domolindu-și entuziasmul de tânăr lup de mare, accepta meseria mai productivă de agent de schimb. După o viața regulată de doi ani, bine apreciat, se însoară cu o fată de aleasa familie, D-ra Sofia Gold din Danemarca.

O serie de ani se scurg, timp în care tânăra pereche duce un trai liniștit, chiar îmbelșugat, iar D-zeu îi dăruiește și cinci copii.

Ascultând de un impuls interior, căruia Gauguin nu-i poate rezista, ca o sublimare a aventurei la care trebuise să renunțe, de abia acum începe el să picteze, câte puțin Duminica, pentru plăcerea-i proprie; iar în 1880, îl vedem că apare la expozitii alături de prietenii săi impresioniști.

Nu știe că pictura va deveni pentru el cel mai periculos viciu, care avea să-l ducă la mizerie, distrugerea cămin ului și a lui însuși. Căci în 1883, părăsește bursa spre a se consacra definitiv picturei, exclamând cu entuziasm: „înfine, voi putea picta în fiecare zi".

Dar acum trebuie să-și restrângă chetuelile, să se mute în locuințe tot mai modeste, ba chiar la țară în Normandia, spre a putea face mai ușor față lipsurilor. Totuș trebuie să accepte ajutorul rudelor din Danemarca, mutându-se la Copenhaga, unde este nevoită să muncească și soția.

Firea sa de boem incorigibil, de care nu se vor mai desprinde nevoile, îl hotărăște după zece ani de casnicie, să părăsească familia, fugind la Paris cu unul din copii săi.

Aici îl așteaptă o mizerie cruntă, fiind nevoit să lipească afișe în timp ce copilul zăcea bolnav de friguri intr'o cameră fără foc. Dar el continuă să picteze!

Infine, spre a fi mai liber, incredințează copilul unei pensiuni și pleacă în Bretagne la Pont-Aven, unde este găzduit al D-na Gloanec, al cărui hotel avea să devină sălașul preferat al atâtor celebrități ale penelului dela finele veacului XX-le.

După a primă călătorie în insula Martinica, petrece câteva săptămâni la Arles în casa lui Van Gogh, care într'o criză de nebunie, puțin a lipsit să nu-l asasineze.

Reintors în Bretagne, lucrează intens, însă lucrările de acum, sunt mai puțin tributare influiențelor impresioniste: arta lui Gauguin devine mai matură, în deplină constiință de sine, devine personală.

Cu acest capitol de artă, împins de nevoi, dar și de dorul țărmurilor îndepărtate, unde speră să găsească noi armonii pentru penelul său drag, pleacă pentru prima oară în insula Tahiti la 4 Aprilie 1891. Mizeria însă și aici îl urmărește, căci vânzarea pânzelor sale lăsate unui prieten la Paris, merge greu, iar bani ajung la dânsul tot așa de greu.

Duce o viața de pustnic și rodnică creație timp de doi ani, când de abia în 1893 isbutește să se repatrieze. Reintors la Paris, arta lui rămâne neînțeleasă, făcându-i-se o primire rece, și nu reusește să-și atragă prietenii folositoare. Singuru-i prieten credincios, este Daniel de Monfried cu care schimbă idei și se reîntoarce pentru a două oară în insula Tahiti în anul 1895.

In această perioadă până la stingerea sa, în singurătate, ros de mizerie și cu trupul chinuit de boală, Gauguin își găsește liniștea în adevărate creații de profunde concepții, fructe ale tropicelor fascinante, resfrânte sub paleta lui genială.

Moare la 8 Mai 1903 într'o cabană modestă din insulele Marchize ale Pacificului, ale cărui farmece pururea l-au ispitit, dar l-au și distrus.

Doar târziu, când trupul său zăcea de mult sub pământul depărtatelor insule bătute de arșița tropicelor, pânzele sale sunt căutate cu aviditate în toată lumea: gloria fugaces!

A creat cu egală virtuozitate, toate subiectele picturale: naturi moarte, peisagii, portrete și nuduri. Ba chiar și sculptură în lemn, de un simbolism impresionant, dela care artiștii moderni ar avea încă de învățat.

Cu excepția primelor sale pânze, arta lui Gauguin n'o putem eticheta ca impresionistă, deși el a trăit în timpul gestației noului curent biruitor.

Din contră, tablourile sale respiră o liniște nobilă: peisagiile formate din indigeni, adevărate zeități răsărite în mijlocul naturei, sunt înfățișate în atitudine hieratică, pe care desigur n'a putut-o avea niciunul din modele.

Gauguin refuză lumea noastră înconjurătoare și ne înfățișează un cosmos aparte, ideal, pătruns de o pasionată exaltare, presărat cu îndrăzneli coloristice: arbori violeți, drumuri roșii, câmpii roze etc.

Și totuși, furați de armonia ansamblului și nobleța personagiilor, admitem această lume echilibrată a artistului, mai stabilă, mai verosimilă decât realitatea însăși, deci posibilă: este secretul creației lui Ganguin!

Ca și genialul său prieten Van Gogh, deși format în epoca de efervescență a impresionismului care arbora victorios noua artă a paletei, Paul Gauguin a reușit să rămână el însuși: creator excepțional de sublime armonii și nobilă seninătate.

DUHUL LUI GEORGE DOJA

(Continuare din pag. 3)

legi ale nobilimei. Nu Doja a provocat răscoala, el a fost doar creasta de spumă pe care valurile furioase în tulburarea lor au aruncat-o și au purtat-o deasupra, spre tragic destin."

Paștile anului 1514. Se cunosc faptele. Toma Bakocz, mitropolit de Strigoniu, este împuternicit de Papa Leon al X-lea, să pornească din Ungaria Cruciada contra Turcilor. Clasa oligarhică, lovită în comoditatea ei, se opune. In schimb iobagii, țăranii, clasa celor nevoiași și apăsați de feude, năvălesc în iureș sub steagurile Cruciadei. Năzuesc să aibe astfel măcar o hrană suficientă, după ani lungi de foamete.

In fruntea lor este numit un om simplu din Săcuime: George Doja din Macfalău.

Incăpățânați, latifundiarii nu se dau bătuți și încearcă să-și aducă iobagii acasă pe moșiile părăsite. Cei care se opun, sunt pedepsiți cu asprime. In această stare de spirit, în preziua răscoalei, George Doja rostește ostașilor săi iobagi, adunați la Czegled cuvintele, greie și curate, cari umplu o epocă: „Ceeace produce pământul cultivat prin munca și osteneala voastră, ceeace arați cu vitele voastre, toate ajung pradă nobilimei. Pentru ei lucrați pământul. Pentru ei sădiți vița de vie, pentru ei pașteți turmele, vouă vă rămâne numai slugăritul și mizeria. Dacă zidește nobilul, dacă se însoară, dacă-și mărită fata, dacă ospătează, dacă i-se naște sau moare copilul, dacă pentru daraverile sale călătorește la reședința regală, cheltuelile tot voi le suportați, stapânul vostru nimic nu intreprinde fără paguba voastră. Sărbătoarea lui este doliu pentru voi luxul lui toată agoniseala voastră v'o mănâncă."

După această cuvântare, oștile sale pornesc la lupta, dar nu împotriva Turcilor, ci înspre pusta maghiară. Grosul oștilor o ia spre sud, făcând pârjol prin toată pusta, până la cetățile Aradului, Lipovei și Șoimușului. Peste tot mercenarii se alătură iobagilor. Se atașcază răscoalei și mica nobilime bihoreană, în zdrobitoarea ei majoritate românească și întreagă iobăgimea din Banat și părțile vestice ale Transilvaniei, fără deosebire de naționalitate, unguri, români și slavi formând o singură clasă. Toți pornesc iureșul împotriva nobilimei crude și lacome.

La 15 Iulie 1514, Doja ajunge cu iobagii la porțile cetății Timișorii. Aici, Palatinul Ștefan Báthory, se închisese în cetate cu vreo 1500 de soldați. Asediul Timișorii este tergiversat câteva săptămâni. Pe la mijlocul lui Iulie, oștile lui Zápolya coborîte din Ardeal, vin în ajutorul lui Báthory. Se încinge o luptă aprigă, care duce până în cele din urmă la înfrângerea iobagilor. Doja însuși e făcut prizionier, împreună cu fratele său Grigorie, amândoi fiind aruncați în închisorile subterane ale Timișorii, iar iobagii răsculați sunt masacrați în massa, răscoalalor fiind astfel nimicită.

La 22 Iulie, Doja și fratele său, sunt scoși din temniță și duși la locul de supliciu, sub zidul apusean al cetății, cam pe unde se află astăzi statuia Maria. Intr'o căldură toridă în fața unei mulțimi adusă cu sila să vadă spectacolul macabru, ei sunt torturați cu cele mai rafinate unelte. Grigore cade după multe chinuri sub securea călăului. George Doja este desbrăcat gol și așezat pe un tron de fier înroșit, punându-i-se pe cap o coroană de fier fierbinte și un sceptru înroșit în mână. Cronicarul Taurinus, descrie scena astfel: „Călăul cu coroana înroșită în foc, în mod regesc și cu practice regale, preamărește fruntea regală". Iar un alt cronicar, Verancsics, înseamnă în letopisețul său, că chinurile lui Doja nu s'au mărginit la atât, ci ele au sfârșit prin cea mai scabroasă scenă, pe care a putut s'o inregistreze istoria: „tovarășii lui Doja au fost siliți, să dănțuească în jurul lui și din când în când să muște din trupul lui; cei ce nu voiau să muște, erau pe loc tăiați, în schimb cei care s'au supus poruncii, au fost eliberați." Se spune că acest supliciu scabros a repugnat așa de mult spectatorilor, încât mulțimea și călugării care erau de față, au început să intoneze „Te Deum laudamus". Trupul rece, cu membrele frânte, ale *aceluia care a fost căpetenia iobagilor*, a fost ciopârțit și împărțit cetăților Buda, Pesta, Alba-Iulia și Oradea, iar capul trimis cadou călăului din Seghedin.

Astfel a fost înăbușit la 1514 cel mai mare act de revoltă colectivă pentru eliberarea clasei muncitoare, de sub opresiunea clasei oligarhice din Ungaria

---

PILDA DELA BOBÂLNA

(Continuare din pag. 1)

Din textul mai departe al convenției reese clar năzuințele țăranilor: sistarea robiei, comunizarea averilor, creiorea unui parlament poporal, care să se întrunească în fiecare an și, însfârșit, asigurarea, pe seama țărănimei, a dreptului de liberă întrunire și de legislație independentă.

Totuși greșeala cea mare s'a comiș și în această răscoală; nu a avut unitate programatică. Țăranii răsculați reușesc să înfrângă armatele asupritorilor, dar nu-și știu exploata victoria. Au încheiat convenția cu domnii feudali, înainte de a nimici complect și definitiv puterea acestora.

Feudalii nici nu pierd ocazia de a profita din acest fapt. Iobagii, încrezători în valoarea convenției scrise, se întorc pacinici acasă. Dar la 10 Septemvrie a aceluiaș an, nobilii își reînoesc alianța lor veche, își întăresc armatele de mercenari și până ce iobagii să se dumirească de primejdia ce-i amenință, ei dispun de o forță atât de puternică, încât, la primul contact, rezistența iobagilor este complect înfrântă.

A doua convenție, — unilaterală, — o dictează de data asta nobilii, acelorași popi știutori de carte din apația din Cluj-Mânăștur: toate avantagiile acordate țăranilor prin convenția anterioară se abrogă, dreptul de mutare al iobagilor se sistează, feudalul este reintegrat în drepturile lui de judecător și ideea parlamentului țărănesc româno-maghiară este pentru totdeauna eliminată.

Asupritorii s'au năpustit apoi cu toată furia asupra poporului. Ținuturi întregi din Ardeal au fost depopulate. Prin păduri și prin mlaștini nobilii îi vânau pe țăranii fugăriți, ca pe vulpi. Capitolul final, de un tragic de nedescris, s'a încheiat în piața cea mare din Turda. Conducătorii țăranilor au fost trași în țeapă și ciopârțiți.

Poporul, după înfrângerea răscoalei dela 1437 a plătit scump credulitatea sa, fiind condamnat la o și mai aspră robie. Dar la 1514, sub comanda lui Doja, mulțimile se învolbură din nou...

Invățătura răscoalei dela 1437 cu semnificațiile ei mai largi în cadrul intâmplărilor din Europa Centrală, s'au reînoit cu ocazia revoluțiilor din 1848, când marele Bălcescu, și după revizuirea greșeliior săvârșite în relațiile româno-maghiare din Ardeal și Kossuth, au conceput noua învățătură despre convietuirea popoarelor dunărene. Dar forța nimicitoare a imperializmului, ce începea să covârșească totul, nu a lăsat să înflorească deplin și să lege rod aceste învățăminte istorice.

Este interesant de amintit, că unul dintre marii gânditori maghiari ai socializmului modern, Ervin Szabo, în „Introducerea" la „Istoria răscoalei țărănești germane" a lui Frederic Engels, consideră răscoala dela Bobâlna ca pe o mișcare a poporului maghiar și nu reușește să descopere încă semnificația ei, de alianță a popoarelor conlocuitoare, români și maghiari, împotriva oprimării unice a feudalilor. In aceeași greșală a căzut și românul Nicolae Densușeanu, care prezintă răscoala ca pe o mișcare pur românească.

In schimb întâiul cercetător serios al istoriei iobăgimei din Ardeal și Ungaria, Ioan Russu Șirianu, în lucrarea sa „Iobăgia" (Arad, 1908) întrevede senzul adevărat al mișcării, așezat în chiar perspectiva lui îndepărtat istorică, spunând: „E de insemnat, că luptau împreună unguri și români și acum nu numai iobagii, ci și nobilii de rând..." stabilind astfel însemnătatea deplină a luptei comune a celor două popoare conlocuitoare din Ardeal.

Acesta este sensul adevărat al acelei răscoale, și în acelaș timp semnificația ei cu deplină valabilitate până în prezentul nostru.

Cetatea care se pierde

(Continuare din pag. 5)

distincțiile teribile de castă în calea apropierilor și progresului care dacă nu e comun seamănă cu danturile știrbe. Increzută în puterea ei, gândirea aceasta cu aere de nobleță restrânsă, s'a depărtat într'una de pitorescul întreg al vieții, ca niște cai de trăsura lor, ajungând să ducă în spate hamurile și nu să tragă după ei încărcătura complexului total de fenomene cari trebuesc neapărat cărate spre o țintă mai înaltă.

Nu se stie însă prin ce miracol unele popoare au fost ma ferite decât altele de aportul profesorilor de atari abstracțiuni cogitative și drept revers cultura lor populară a înflorit în toate felurile de artă cu forme uluitoare. Neamul românesc este un viu exemplu pentru gândirea care cu plinătate (și dincolo de monumentele speculative ale unor minți izolate) a creat brăcira, șubele, opregul. Și ca neamul românesc sunt și alte neamuri, sărace până eri în cultura de catedră, dar cu mari aporturi la opera provenită dintr'o gândire liberă de o arbitrară chingă și în special neredusă la scheme sterile

(Nici un european cunoscător n'are nevoe ca să i-se indice cele două categorii de națiuni.)

Criza spiritului modern îmi apare, deci, mânecând dela aceste considerente, datorită faptului că gândirea nu e văzută și apreciată ca o sevă care face să crească atât spinul și cusătura țărancii cât și metafizica.

Și, ca'a fabulă, dulaul de curte își varsă, cu convingere neîntemeiată, disprețul față de bietul câne neîmbăiat și podos, iar acesta desconsiderat uită, din nenorocire și de aceea, oficiul bunelor moravuri.

Parcă îl aud. Pasionat, cu vocea lui profundă, catifelată. Vorbea, după părerea mea, mai mult paradoxal. Insă, în ciuda acestui fapt, îl urmăream cu încordare. Nu știu, poate, și privirile lui cari se iluminau ca ochii magici de radio mă subjugau, fixându-mi totodată atenția asupra unei melancolii comprimate pe care și-a câștigat-o, cred, dintr'un devastator abuz de creer.

Timișoara, Februarie 1944

CRONICĂ HAIDUCEASCĂ

(Continuare din pag. 1)

o pradă care nu le era de cuviință, și iarăși ca să le arate că poporul în nici un chip nu-i rabdă.

Minunați oameni, și fără de prihana pofteior, acești haiduci.

In ținutul Banatului din acele vremi, un neam întreg se ținea în viață, ținut treaz de pușcăturile flintelor și de fulgerele jungherelor haiducești, cari nu lăsau răgaz străinului cotropitor să prindă rădăcini stătătoare aci.

*

Dintre căpetenile de haiduci, cari au făcut viață amară comandanților de oaste, ca și slujitorilor imperiali ai ocupațiunei Austriece din acea vreme, cuvine-se să amintim pe harambașa Stoia, de neam din Căraș, căzut ca lotru răzvrătit cu vre-o trei ani înainte de a începe să se facă cunoscuți năprasnicii Adam și Florea Moharu.

Vreme de aproape douăzeci de ani frații de sânge și întru haiducie Moharu, însoțiți de cete credincioase de țărani haiduciți, străbat neînfricați drumurile ținutului, dela Mehadia până în Valea Cărașului, oprind pieptiș convoaiele cu prădăciuni, îndrumate spre pofticioasa Curte din Viena și stricând în toate chipurile rânduielile Impărăției.

Prin asta, ținut-au acești haiduci „duhul răzmeriței în sufletul poporului, care s'a pornit apoi atât de vijelios la 1738", precum spune un iscusit cronicar al timpului deacuma.

Plângeri fără număr, trimise de slujitorii imperiali Cancelariei Curții, arată viața de caznă, pa care cetele de „lotri" le-o fac.

„...La 26 Răpciune 1732, verwalterul dela Oravița trimite plângere la Impărăție că slujitorii districtuali să stea la slujbele lor nu mai vor, din pricina groazei semănate printre ei de lotrii fraților Moharu.

...La 6 a lui Măsălar 1735, concilierul Neftzer arată în a sa plângere cum a fost prădat în drum erariul cameral de o ceată a Moharilor.

...In ziua de 14 Măsălar 1737, verwalterul din Orșova spune că după ce a purces să afle cine a făptuit prădăciunile și caznele împotriva colonistilor nemți, așezați aci de Impărăție, acuma știe că făptașul este Adam Moharu cu ceata lui, dar să prindă nu a putut.

...La 28 Brumar 1738, verwalterul Brandenburg face plângere, îngrijorat foarte, arătând stăpânirei că Adam Moharu cu oaste numeroasă (600 de haiduci) au pus stăpânire pe ocnele de fier dimprejurul Bocșei, că scoate metalele din ocne și că peste Dunăre la Turci le trimite.

Parte neînsemnată sunt acestea din pomelnicul celor de două ori zece ani de fapte fără asemănare de îndrăznețe, purtate împotriva veneticilor nemți asupritori, de cetele de lotri ale lui Adam și Florea Moharu, prin gândul cărora gândea, prin inima cărora simțea și prin mâna cărora lovia cu răzbunare norodul vremelnic înrobit al Banatului.

Iar norodul cel crezător în „istorii" mincinoase, făcute ca să-i pună zăbranic negru pentru întunecarea ochilor și a minții, putea-va afla din izvoade ținute într'adins până acum în ascuns, că neamul nemțesc, nu de eri, ci de două veacuri ține ochii asupra noastră, nu pentru slobozenie ci pentru punerea noastră în robie

CRONICI ȘI PĂRERI

O știință izgonită

de **Emil Lațiu**

n anul 1943, cu două luni înainte de sfârșitul anului școlar, ministrul Educației Naționale din vremea aceea a dat o decizie ciudată, prin care științele fizico-chimice erau scoase din programul examenului de bacalaureat al secției științifice. După introducerea acestei măsuri, s'a întâmplat să treacă prin Timișoara inspectorul supraveghetor al școalei, care într'un expozeu grandilocvent ne-a explicat, printre altele, și sensul acestei originale inovații. Ni s'a spus că nu este necesară o încurajare a studiului fizico-chimiei, deoarece candidații cari urmează cariere cu bază științifică, vor avea ocazia să studieze la universitate fizica, unde vor fi examinați din materia ei și la admiterea în școala superioară. Dece acest raționament nu s'a aplicat și altor obiecte de bacalaureat a rămas un secret al acestui inspector. Intr'adevar, dacă era îndeajuns ca studenții să fie examinați la admiterea în universitate din obiectul specialității alese, atunci bacalaureatul devenea un examen fără rost Cu toată netemeinicia evidentă a motivării măsurii luate, nici o voce n'a ridicat vreo obiecțiune, căci pe timpul acela autoritatea superioară era decretată infailibilă, chiar când afirma cele mai grosolane denaturări sau născocea cele mai neghioabe diversiuni.

Astfel s'a ajuns ca științele-fizico-chimice să fie expropriate de dreptul lor legitim de a fi printre obiectele de bacalaureat la secția științifică, unde chiar și bunul simț cere ca ele să aibă rol de studiu principal. După părerea ministrului antonescian, acest studiu era mai puțin necesar pentru formarea intelectuală a elevilor dela secția științifică, de cât istoria, geografia, fără să mai amintim de altele, pentrucă altfel nu se poate interpreta această dispoziție, care țintea direct la deprecierea fizicei în fața elevilor. Să fie oare așa? Pentru a ne lămuri să dăm cuvântul faptelor.

Comisia, însărcinată cu modificarea programei analitice a examenului de bacalaureat, n'a voit să țină seamă de adevărul bine stabilit, după care spiritul uman în evoluția sa, trecând prin faza teologică și metafizică, a intrat de mai bine de un secol în vârsta de maturitate, adică în faza științifică, dominată de lumina rațiunii și de aplicarea directă asupra realităților accesibile cunoașterii omenești. Pentru această comisie nu prezentau importanță minunatele descoperiri și aplicațiuni ale științelor fizico-chimice, cari au modificat numai în decursul unui veac condițiile de viață ale oamenilor prin introducerea mașinismului în producție, în legăturile de comunicații și chiar în traiul zilnic, mărind considerabil confortul. Sub impulsul fizicei și chimiei, medicina, biologia, fiziologia, apoi mineralogia și geologia, au ajuns la o desvoltare necunoscută în evoluția lor anterioară. La fel științele economice, cărora prin desvoltarea industriei și agriculturii, datorită mașinismului, li s'a oferit un câmp vast de experiență și cercetare. Chiar asupra științelor sociale și a filozofiei, fizica exercită o influență considerabilă prin metoda, teoriile și descoperirile sale.

Adevărul e că oamenii regimului de dictatură au prigonit științele fizico-chimice, pentrucă ele serveau ideia de progres, pentrucă erau în slujba adevărului, reușind să desvolte simțul și cultul pentru adevăr mai mult de cât oricare altă știință In adevăr, în domeniul de cercetare al acestei științe se poate confirma mai bine ca oriunde acordul dintre gândire și obiectul ei, adecă adevărul, fiind îndeobște cunoscut că ori ce teorie, ca să rămână în fizică, trebue să fie verificată de realitatea experimentală.

Un regim însă de întunecată reacțiune, cum erau regimurile dictatoriale din trecut, n'avea nevoie de cercetători pasionați ai adevărului, pentru a nu-se descoperi și denunța goliciunea și nonsensul regimului după cum a spus domnul profesor Dr. I. G. Murgulescu într'un articol anterior: „Adevărul este aliatul cel mai apropiat al dreptății". De aceea sus amintitul regim urmărind sugrumarea dreptății, pentru a menține un regim de exploatare a celor ce muncesc, combătea adevărul prin toate mijloacele disponibile și pe toate căile posibile. Și una dintre aceste căi era și detronarea științei.

CĂRȚI DE ACTUALITATE

L. Pătrășcanu:
„Sub trei dictaturi"

După cartea, de mare actualitate „Problemele de bază ale României" această a doua lucrare a dlui Lucrețiu Pătrășcanu, pare să facă parte dintr'un ciclu menit sá explice fenomenul politic de astăzi și să limpeziască, drumul ce va trebui luat mâine. Scrisă și ea, în domiciliul obligator din Poiana Țapului, în 1941, lucrarea apare ca o operă luată din imediatul anului în care a fost scrisă, fiind în acelaș timp un document prețios al acelor vremi, chiar dacă tipărirea s'a făcut deodată cu lichidarea lor.

Este vorba în cartea aceasta de cele trei dictaturi — carlistă, legionară și antonesciană — de toate greșelile de fond și de formă, pe care le-au făcut partidele politice, uneori cu voia, alteori urmărind anumite scopuri, fiind depășite de evenimente până când dictatura ultimă antonesciană, nemai găsind nici o piedecă serioasă în cale a putut să ne asvârle într'un război nenorocit, împotriva voinței poporului care totuși, odată partidele politice fărâmițate, nu mai aveau nici o inițiativă organizată de rezistență.

Cartea este un magistral rechizitor al șefilor de partide „istorice" care în luptă unul cu celălalt, au ajutat întronarea unor forme nenorocite la cârma statului și au compromis însăș idea de democrație, înainte chiar de-a fi fost trăită de poporul românesc.

Cartea dlui Pătrășcanu, este atât de plină de fapte, încât conclusiile ies singure, autorul cărții trebue doar să le sistematizeze pentru a putea fi înțelese, am spune în spațiu, adică în planuri multiple, pentru acelaș timp.

In privința aceasta, trebue să semnalăm logica politică, realistă, a dlui Pătrășcanu, care merge pe cunoscuta linie metodică dialectică.

Pentrucă faptele scrise in această carte, au fost trăite de noi toți, dar de multe ori, am uitat să facem legătura între un eveniment și consecința lui, mai îndepărtată.

Citind cartea dlui Pătrășcanu, ai impresia, și sigur ăsta este adevărul, că Partidul Național Țărănesc și Partidul Liberal, sunt mult mai vinovate de activitatea celor trei dictaturi, decât s'ar părea, fără o serioasă adâncire a evenimentelor. Pentrucă nefiind nici odată democrate și totdeauna în luptă aprigă unul în contra celuilalt, mijloacele pe care le întrebuințau, duceau fatal la o pregătire a dictaturilor care ne-au nenorocit.

Cele două mari greșeli fundamentale pe care le fac cele două partide, astăzi „istorice", sunt : acordul electoral Codreanu-Maniu, din 1937 și ajutorul dat de Partidul Liberal, în 1938 Regelui Carol II. pentru lovitura de stat, care a instaurat întâia dictatură, regală.

Cartea dlui Pătrășcanu, ar trebui citită de toți acei, ce au fost înregimentați în cele două Partide, pentru a vedea clar, cum conducătorii lor, bazați chiar pe ei, au făcut greșelile care au nenorocit țara. Poate i'ar lecui, de-a mai fi unelte, și ar înțelege și partea lor de vină, fiind membri ai acelor partide, la dezastrul de azi. Pentrucă în definitiv greșeli se fac, dar ele trebuesc să fie instructive.

„Sub trei dictaturi", împreună cu „Un veac de frământări sociale" (1821—1907) care se găsește în prag de apariție și cu foarte interesanta după titlu „Curente și tendințe în Filozofia românească", anunțată în pregătire, dl Lucrețiu Pătrășcanu, complectează darea de seamă asupra fenomenelor cari au colaborat la ajungerea aici unde ne aflăm.

Cu această zestre, de cele mai multe ori nenorocită, va trebui refăcută țara și îndreptată spre un viitor mai senin.

iulian popa

Ilja Ehrenburg:
„Și a fost ziua a doua"

O structură nouă de roman. Un scriitor care ne dă lumea sub alt aspect și altă înfățișare. Deși se încadrează în acțiunea romanului atâtea personagii, cu o structură bine definită, planează și stăpânește peste tot și peste toate, un singur personagiu: munca. Munca care strânge rândurile, scormonind adânc de suflet omenesc și care crează cu o putere fantastică cum e în romanul amintit, marea Uzină — gigantică: KUZNETC din Siberia. Acolo se luptă cu neînchipuite piedici, cu natura și cu viața. E ger, e apă, sunt mlaștini sunt păduri, taiga, dar omul nepăsător, în numele unui ideal, trece peste toate cu puterea de minune a muncii. De muncă se leagă credința fanatică în realizarea minunilor, marea mulțumire sufletească într'un sfârșit de muncă și a datoriei îndeplinite pentru binele colectiv.

Autorul dand la iveală alături de muncă, pedicile, necazurile, lipsurile unui început, le clădește pe credința nesdruncinată în izbânda finală... Persoagiile se luptă, năzuesc și trăesc în vraja idealului comun prin credință, muncă, și nu mai puțin prin sacrificii.

Uzina KUZNETC se înalță prin muncă și credință... dar romanul trebue citit și vom întâlni în paginile sale și multe alte lucruri noi dintr'o lume nouă...

M. Ilin:
„Se preface lumea"

„Sarcina noastră este să poruncim uriașilor" sunt cuvintele autorului și se poate lua drept sinteză a marelui efort sovietic pentru prefacerea țării, a pământului si a oamenilor. Natura ascunde zeci de taine și în încăpățânarea ei face pe om să sufere. Efortul științific sovietic este să-i smulgă aceste taine și iată de ce omul sovietic a decretat lupta împortrivă ei. Un plan fantastic de strategie științifică i-a fost și-i este drept ajutor. Nimic nu se precupețește. Omul cu munca lui, știința cu speculațiile ei și credința cu puterea de ideal sunt armele de luptă, marea armată. N'a fost cruțat nici omul. Omul vechiu. S'a deschis lupta și împotriva lui. Și din slugă, omul a devenit stăpânul naturii și va deveni tot mai mult. Deșertul Cora-Cum a devenit câmp productiv de legume și viță de vie. Apele marilor fluvii sunt întrebuințate tot mai mult pentru semănături fără să se mai aștepte ploaia. Sisteme de irigațiuni și canaluri vor dirija apele marilor fluvii și lacuri după voință și trebuință. Specialiști botaniști au colindat lumea și au adus toate varietățile de plante care prin experimentări au fost adaptate solului rusesc.

Despre o muncă titanică înfrățită cu știința pentru a preface o lume și o țară ne vorbește cartea amintită.

t. c.

Cărți italiene

Primim, chiar din Italia și prin drumuri neobișnuite, două broșuri, care ne prezintă o dramatică panoramă a politicei Italiei de azi. Prima face parte din colecția „Construttori di un mondo nouvo", și este un profil al lui „Antonio Gramsei, capo della classe operaia italiana", datorit lui Palmiro Togliatti, secretarul Partidului Comunist Italian, și ministru în cabinetul Bonomi. In 57 de pagini ni se arată momentul cel mai eroic din istoria muncitorimei italiene, ocuparea fabricilor în nordul Italiei de către muncitori, și funcționarea lor prin comitetele de fabrică, în 1921; mișcarea datorită în mare parte acțiunei lui Gramsei. Acest pacific și îndrăsneț act revoluționar împinse burghezimea la reacțiune; Mussolini știu să profite de panica, în care au fost prinși capitaliștii și porni la luptă împotriva comuniștilor și socialiștilor, susținut tacit de guvernul liberal. Dar Gramsei nu renunță la opoziție, și sprijinit de organizația muncitorească, care îl considera ca șeful cel mai hotărât, se opuse fascismului cu o acțiune zilnică, până când în arestat în 1928. Nouă ani de chinuri și de tortură nu ajunseră să sdrobească firea sa de luptător și numai asasinatul putu să-elimine lui Mussolini o amenințare pe care acesta o știa neiertătoare.

A doua broșură, tot de Palmiro Togliatti, face parte din colecția „Politica comunista", — în care au apărut opere datorite lui La Rocca, Spano, Di Vittorio, Gullo, Montagnana, fruntași ai Partidului Comunist, sau ai Partidului Democrației Muncii, — și conține un discurs — Avanti verso la democrazia" pronunțat în Septemvrie 1944 în care se arată efortul Partidului, într'un moment așa de greu, de a rezolva problemele Italiei, și programul de luptă pentru a organiza o unitate națională pe o bază de reforme fundamentale, prin care Italia să ajungă o mare putere într'adevăr democrată.

Ambele lucrări merită să fie amintite, pe aceeași linie de iminente prefaceri europene.

g. s.

Scriitorii și fascismul

de **Cronicar**

In ultimele trei luni a început, în gazetele literare și politice, o polemică aprigă cu privire la tendința pe care trebue s'o aibe scriitorii; s'a făcut apologia lui Utkin căzut pe front, lui Aragon. lui Malraux, lui Chamson, luptători în „Maquis"-ul francez, a tânărului poet italian, căzut ca partizan în luptă cu naziștii, Giaime Pintor, și uitându-se la trecut, s'au celebrat poeți eroi, care își sacrificaseră viața pentru ideal, astfel Byron, Petőfi, Nievo, Mameli. Din acest punct de vedere poziția de absenteism, de retragere în „turnul de fildeș" devine suspectă, ca semnul unui scepticism reacționar sau cel puțin al unei lipse de încredere în destinele omenești și în lupta pe care acuma o duce partea cea mai curajoasă și generoasă a umanității.

Desigur în Europa, și în țările care sunt în legătură culturală mai strânsă cu ea, există astăzi o literatură de luptă: în afară de cei amintiți mai sus și de scriitori mai bătrâni, aparținând unei alte epoci, ca Barbusse, Wells, U. Sinclair, — cari de altfel niciodată n'au fost socotiți de literații specialiști ca scriitori de frunte, — operele lui Nizan, Knight, Steinbeck, Dos Passos, Wolfe, Remarque, Brentano, Glaeser, Silone, Victorini, Ioppolo, se afirmă nu numai pentru cantitatea, ci mai mult pentru înaltul nivel literar, al lor. Aceasta este literatura Europei noi, un semn sigur al viitorului, al acelui drum pe care au pornit tinerele generații; dar pe noi ne interesează și evoluția care le-a adus la această pornire revoluționară.

In acest sens este simptomatică desvoltarea lui Aragon; scriitor suprarealist, care în frunte cu Breton, în acestă mișcare în Franța, a ajuns până la ermetism, ca dovadă de neîncredere față de societatea care-l înconjoară, disprețuind o clasă și o cultură în descompunere. Aragon, din izolare și din scârbă, a ajuns la o hotarâtă voință de luptă revoluționară, pentru a schimba societatea, pentru a ridica valori noi și o clasă nouă.

Astfel ermetismul. suprarealismul și retragerea în „turnul de fildeș" de multe ori, cel puțin în ce privește artiștii și scritorii mai generoși, trebuiau socotite ca o pregătire, un fel de stadiu necesar la o poziție mai explicit revoluționară. Așa cel puțin s'a întâmplat în Italia: scriitorii cari nu au vrut să se supună unui regim de corupție și de tiranie, s'au izolat, au cultivat o lirică de adânci însușiri psihologice și metafizice, și-au cizelat proza până la un nivel stilistic necunoscut mai înainte. Scriitori ca Montale, Saba, Quasimodo, Palazzeschi, Savarese, critici ca Gargiulo, Solmi, contra acuzaților fascismului au apărat întotdeauna independența artei și formula de „artă pentru artă"; timp de 20 de ani, în ciuda tuturor măgulirilor, regimul n'a obținut dela ei nici un roman sau o culegere de poezii lirice de conținut fascist.

Dar poziția aceasta de izolare trebue considerată ca o necesară apărare în timpurile de tiranie, ca o experiență de trecere; disperarea omului izolat față de societate îlimpinge să-și caute o altă societate, să-și creeze alte nouă. Momentul de criză extremă întotdeauna este semnul unei noi epoci. Astfel a evoluat Aragon și Eluard în Franța, astfel în Italia Vittorini și Ioppolo. Intr'o Europa nouă suntem siguri că se va desvolta o literatura nouă, luând exemplu dela marii realizatori sovietici, cari au depășit cu mult în această privință începuturile apusene.

A apărut:

Ion Stoia-Udrea:

Răscoala țărănească din Banat
dela 1738—39

NOTE ȘI COMENTARII

Moartea lui Alexis Tolstoi

Telegramele au anunțat zilele trecute moartea marelui scriitor sovietic Alexei Tolstoi. Pierderea acestui ilustru reprezentant al literaturii sovietice și universale este dureroasă. — Născut la 29 Decembrie 1882 în ținutul Samarei, mama lui fiind din neamul Turghenieff-ilor, a făcut liceul la Samara și în 1905 după ce a participat la mișcarea revoluționară din acel an, a plecat la Dresda unde a urmat cursurile politehnicei. In 1906 a publicat primul volum de poezii în cari se simte influența lui Balmont, iar în 1907 dă la iveală un nou volum de poezii decadente, urmate la scurte intervale de primele încercări în proză: povestiri pentru copii și nuvela autobiografică „Copilăria lui Nichita“. In 1910 face să apară prima operă însemnată: „O săptămână la Turenico“ din ciclul „Ținutul de dincolo de Volga“ și două romane: „Un boier șchiop“ și „Oameni ciudați“.

In timpul războiului mondial a fost corespondent pe frontul rus, pe cel francez și în Anglia, în anii dintre 1914—1917 scriind și punând în scenă patru comedii: „Un foc de revolver“, „Necuratul“, „Drăguța“ și „O floare amară“. După Revoluția din Octombrie, având posibilitatea de a se documenta din arhivele Statului începe să lucreze la opera sa capitală „Petru cel Mare“, pe care o continuă abia în 1929, ca fiind doar prefața unui mare ciclu de romane început în anul 1943.

Intre 1921 și 1923 Tolstoi a locuit la Berlin făcând parte din grupul de scriitori filo-sovietici „In ajun“. Tot la Berlin a luat contact și cu Maxim Gorki. Inainte de a se stabili la Berlin a locuit doi ani la Paris unde a început să scrie celebra trilogie „Calvarul“, terminată în 1923, an când s'a reîntors în patrie.

Activitatea literară a lui Alexei Tolstoi e prodigioasă într'adevăr: el scrie numeroase piese de teatru ca „Azev“, „Afaceristul“, „Drumul spre Victorie“, „Tortura“, romanul „Grâul“, cinci volume de folklor rusesc. Totodată Tolstoi activează pe târâm politic, iar în anii războiului patriotic a scris numeroase articole pătrunse toate de spiritul care animă întregul popor sovietic în lupta contra cotropitorului nazist.

Alexei Tolstoi a fost deputat al Sovietului Suprem și președinte al Societății scriitorilor sovietici.

Comemorarea răscoalelor

Oficialitatea românească niciodată nu s'a gândit până astăzi să introducă în Calendarul Național datele de crucială importanță ale răscoalelor țărănești din Transilvania. Ori fapt este că aceste răscoale, ca de exemplu, acea a lui Horia, Cloșca și Crișan, pentru neamul românesc constituie evenimente de mult mai mare însemnătate și cu repercursiuni mult mai adânci asupra evoluției a însuș românismului ciscarpatic, mult mai mult decât, de exemplu, efemera aventură a lui Mihaiu Viteazul și a cărui trecere prin Ardeal, nu a lăsat nici o urmă în viața masselor mari ale poporului românesc de dincoace de Carpați.

Neglijată complect, mai mult chiar, abandonată în uitare deplină a fost mișcarea revoluționară bănățană dela 1738—1739, împotriva cotropitorilor austrieci, și cari constituie una dintre cele mai frumoase și mai înălțătoare capitole ale istoriei poporului românesc.

A trebuit să vină eliberarea cea mare a masselor dela 23 August și organizarea lor în cadrele F. N. D.-ului ca să se poată începe însfârșit, revizuirea întregii istorii a poporului român și scoaterea la iveală a momentelor, cu adevărat culminante, ale acestei istorii. Din inițiativa F. N. D.-ului și anume, a Comitetului Cultural Regional din Timișoara s'a început o mare acțiune pentru comemorarea, în cadrul unor festivități cât mai largi, a răscoalelor țărănești din veacul al 18-lea, „Veacul de foc“ al țărănimii ciscarpatice.

S'au înscris date noi în calendar, s'au evocat nume acoperite de mult de colbul vremii și al nepăsării noastre și printr'o măreață colaborare a tuturor organizațiilor amintite, sunt pe cale de a fi înscrise definitiv, cu litere de foc, în conștiința massei mari a poporului nostru, datele cele mai importante din viața sa.

Comemorările au început la 14 Februarie, data marei victorii a țăranilor răsculați bănățeni, cari la 14 Februarie 1739, lângă Vârșeț au sfărâmat complect oastea austriacă. Această dată a fost comemorată prin punerea pe piață în ziua acea, a lucrării „Răscoala țărănească din Banat dela 1738—39“, dlui Ion Stoia-Udrea.

La 28 Februarie, data frângerii pe roată a lui Horia și Cloșca în piața Alba-Iuliei, se va oficia în catedrala Timișoarei, de către însăș P. S. Episcopul dr. Vasile Lăzărescu, asistat de un sobor de 10 preoți, un parastas pentru toți martirii țărani căzuți în răscoalele țărănești din veacul al 18-lea. Va constitui acest eveniment o afirmare a voinții masselor muncitoare de astăzi, de a-și încopcia indisolubil acțiunile lor de azi, pe linia trasată de marii înaintași. La 18 Martie în cadrul unui festival de mare amploare, organizat cu concursul Operei Române, Teatrului Național și al Academiei de Artă Dramatică și Muzică din localitate, se va prezenta poema eroică „Veacul de foc“ cu text de Ion Stoia-Udrea și muzică de Zeno Vancea, dând astfel o încheere de mare răsunet și de înaltă valoare artistică acestor comemorări.

Afiș literar

„Afiș literar“ se cheamă manifestul literar lansat de poetul timișorean Petru Sfetca, la 1 Februarie 1945. El ne reamintește de acea ultimă perioadă a individualismului cu faimosul avocat al Turnului de Fildeș care a fost Julien Benda. Vâlva pe care o trezise în timpul trecutului războiu mondial cu „Trădarea intelectualilor“ a durat numai ca un foc de paie. Ultimele redute ale Turnului de Fildeș au fost dărâmate atunci. Ce mai vrea atunci să reînvie din cenușă poetul Petru Sfetca ? Dar să-i cetim „contracurent“-ul program: „Ci acest afiș literar vrea să lanseze un contracurent pentru salvarea ideii Turnului de Fildeș. Semnatarul acestor puține pagini este de unul singur. Destul însă pentru intenția de a semnala. Suntem împotriva contingențelor imediate ale poetului cu vieața. Artistul — și poetul este un artist — trebuie să se distanțeze de eveniment, pentru a-i putea descifra semnificația, în măsura în care emoțiile imediate și crude cad în platitudine. Acest „le temps du mépris“, după cum îl numește Malraux, nu poate situa poetul decât în poziție de spectator și nu cum se susține de militant — încheie poetul Petru Sfetca. Pentru a-l aduce pe blândul și platonicul poet timișorean la realitate, arătându-i eroarea profundă în care se găsește, credem că cel mai potrivit argument este celălalt manifest literar lansat în trecutul războiu de marele Henri Barbusse și intitulat „Apel pentru o ligă internațională a scriitorilor“ care nu este decât o invitație la realitate, alta decât a Turnului de Fildeș:

„Sriitorul este un om public. Are un rol și o datorie socială. Oamenii care-și impart operele trebue să servească pe oameni. Scriitorul trebuie să observe totul în jurul lor, să înțeleagă și să se încadreze celor înțelese“.

Sunt datori s'o facă în calitate de scriitori, exponenți, ai spațiului și timpului lor, — ca oameni“.

Conferințe timișorene

La institutul de Cultură Italiană Secția Timișoara, în fiecare Joia, dl. prof. Silvio Guarnieri, ține o conferință cu conținut cultural, literar sau politic, desvoltând subiectul „Italia nouă“. După douăzeci de ani de mincinoasă propagandă politică, însfârșit avem ocazia să cunoaștem adevărata față a Italiei: astfel a arătat criza prin care au treuct regimul burghez și monarhia, devenind pradă ușoară a fascismului, în prelegerea de deschidere despre „Giacomo Matteotti“; sciziunea complectă între intelectuali și regimul de tiranie ne-a fost aratată în „A existat o artă fascistă?“; disprețul și ura care domneau în toate clasele față de fascism ni s'au relevat dintr'un punct de vedere caracteristic în „Fascismul și satira populară“; vitejia partizanilor italieni care luptă în Franța, în Iugoslavia, și inspecial în nordul Italiei, a fost documentată în „Luptele partizanilor italieni“. Dar italieni nu se opresc la o poziție de resistența, de antifascism; ei vreau sa clădeasca o Italie noua, după tradițiile risorgimentului; și în lupta aceasta de a reclăd o moralitate și o solidaritate socială sunt în primele rânduri intelectuali cum am văzut în prelegerile despr „Doi poeți antifascisti: Umberto Sab și Eugenio Montale“, despre „Tendinț revoluționare în tânăra literatură italiană“, și despre „Benedetto Croce ș filosofia italiană contimporană“. Filosofi, poeți, prozatori italieni sun acuma lângă poporul lor și lupt într'o strânsă înțelegere pentru u ideal de viață nouă; un sfert de vea de violență și de corupție a întări forța lor de rezistența și convingere că numai pe o bază hotărît revoluționară se vor putea rezolva problemel economice, sociale și morale al Europei.

Redacționale

Data apariției numărului de față revistei noastre căzând în intervalul marilor comemorări, — organizate d către Comitetul Cultural Regional N. D. din Timișoara, — ale răscoalelor țărănești am ținut să închină în semn de modestă contribuție programul comemorărilor, acest număr al „Vrerii“ mișcărilor țărănes revoluționare, cari au sguduit Ardealul și Banatul, în cursul veacurilor, insistând mai ales asupra celor cari pr vesc colțul nostru de țară. Nu le-au putut evoca pe toate, pentru aceast spațiul acestei reviste ar fi mult pr neîncăpător, dar am căutat măcar le indicăm pe cele mai însemnate.

Fie ca această modestă inițiativă noastră să servească drept indem pentru cercetătorii trecutului nostr spre a păși mai răspicat pe acest f gaș al cunoașterii.

*

Cele trei portrete ale lui Hori Cloșca și Crișan, reproduse de noi a aparțin pictorului bănățan I. Zaic († 1914) și se găsesc în muzeul Mitropoliei gr. cat. din Blaj.

*

*Stampele — cu casnele inchizi*riale ale inculpaților, — sunt repr duse după originalele din „Constitut criminalis Theresiana“, (Viena, 1769 codul penal al împărătesei Maria Theresia, pe baza căruia (art. 62 și 90 au fost condamnați și executați Hor și Cloșca.

REVISTA PUBLICAȚIILOR

„România liberă“, reorganizându-se, reîntroduce o „pagina a doua“ literară, scrisă de cele mai valoroase condeie tinere. In Nr. ultim dl Ion Caraion desvoltă o interesantă problemă vizând „Poezia și viața“. In măsura în care comentariile privind această problemă sunt deosebit de interesante pentru momentul literar actual, vom reproduce câteva pasagii din articolul respectiv:

„Suntem nu numai în apropierea unor mari prefaceri politice, care progresează zilnic, nu numai în preziua unor desfășurate transformări sociale, dar la începutul unor alte cadre pentru intelectuali. Două feluri de divizii fac joncțiunea: armata spiritului dă mâna cu armata muncii.

Nu e simplu pentru scriitor de a renunța la artă, după cum nu e ușor pentru muncitor de a renunța la meșteșug... Sunt două tehnici care s'au cucerit în milenii întregi de evoluție, două tehnici, pentru care oamenii din cele mai vechi timpuri și până azi au creiat civilizații și le-au distrus ca să creieze altele. Nici artistul și nici muncitorul nu vor renunța, fiecare pe rând, la tehnica lui.

Tot ce s'a realizat în literatura lumii până astăzi, toate experiențele, toate inteligențele și toate eforturile de progres făcute de atâtea curente și de atâtea școli literare, contează nemărginit pentru toți scriitorii epocii pe care o inaugurăm. Ei nu au dreptul să le trădeze și să le renege, fiindcă ei au numai dreptul să le ducă mai departe în ceeace au avut bun.

Așa după cum nimic — dela evoluția roții până la ultimul transformator modern — nimic din istoria de calcul, de cărbuni și de fier a mașinismului nu poate fi renegat și nu poate fi lăsat în ignoranță de muncitor.

Pentrucă dacă acest lucru s'ar face, el s'ar face în dezavantajul unui meșteșug. Și tot ceeace se face în dezavantajul unui meșteșug pozitiv se face în dezavantajul întregii omeniri.

Deci întâlnirea dintre scriitor și muncitor nu vine cu o renunțare la ceeace fiecare dintre ei, are mai bun, ci — dimpotrivă — tocmai cu posibilitatea fertilă a desăvârșirii acestei părți. Pentrucă această întâlnire dintre scriitor și muncitor, dintre om și om, urmărește întâi infuzarea culturii în rândurile mari.

De aici — din miezul certitudinilor noastre — am crezut și mai credem într'o poezie nouă, plină, liberă și bună, de aici — din miezul certitudinilor noastre — vestim poezia umană, care să comunice oamenilor inaugurarea consimțită a acestui ev nou, a acestui contract intim de întoarcere la demnitate, la lumină, la valoare și morală“.

*

„Graiul nou“, ziar al direcțiunii politice de front a Armatei Roșii, ne prezintă număr de număr evenimentele militare și politice prin prizma celei mai serioase obiectivități. Desprindem din ultimul număr un fragment din articolul „In spatele Armatei Roșii trebuie să domnească ordinea“ de G. Ivanov:

„Sforțările uriașe, pe care le fac astăzi armatele sovietice și armatele aliate pentru a da lovitura mortală fiarei fasciste, cer ca în spatele Armatei Roșii, în România, să domnească ordinea. Nu „ordinea“, așa cum o vor reacționarii și prohitleriștii, cu bande de asasini fasciști înarmați, cu jandarmi și armată, care să tragă și să execute represiuni împotriva poporului. Ci ordinea democrației, ordinea care va asigura nimicirea complectă a *hitlerismului* și mobilizarea tuturor resurselor țării pentru susținerea Armatei Roșii și a Armatei Române, ce luptă azi alături de ea, în marea bătălie finală de sfărâmare a Germaniei naziste“.

*

„Veac nou“, organul Asociației pentru strângerea legăturilor cu U. R. S. S. aduce în fiecare săptămână un material bogat, ilustrând toate aspectele vieții politice, sociale, culturale și științifice a marei noastre vecine din Răsărit. Ultimul număr este închinat personalității ministrului afacerilor streine Molotov. Așa cum se prezintă „Veac nou“ este una dintre cele mai serioase reviste ce apar în ultimul timp la noi.

*

„Torța“, revista săptămânală a scriitorului M. Sevastos, ne aduce în ultimul număr colaborarea scriitorilor Mihai I Sadoveanu și Gala Glaction, cari publică savuroase fragmente de proză. Poezia e semnată de poetul Radu Boureanu. Restul paginilor înfățișează în diferite reportagii situația politică și socială în actualitate. Păcat că dl M. Sevastos nu pune accentul mai mult pe partea literară a „Torței“ într'o vreme când revistele literare nu că sunt puține, dar aproape că nu există.

*

„Democrația“ este unul dintre cele mai prețioase hebdomadare dela noi. In ultimul număr subliniem colaborarea dlor Al. Mironescu, Marcel Mihail Avramescu și Ion Zugrăvescu cu articole ideologice, în care probleme de o deosebită actualitate sunt tratate cu competență. In anchetele pe care le face număr de număr, dl Ion Biberi ne prezintă de data asta o viziune asupra lumii de mâine a eminentului Profesor P. P. Negulescu. Dl Petre Comarnescu face un sugestiv „Portret al New-York-ului“. D. Camil Baltazar formulează „Revendicările intelectualilor“. Poezia din acest număr este susținută de Const. Tonegaru și Horia Stancu care semnează traduceri din Paul Eluard. Serioase cronici, note și comentarii completează acest număr al revistei tânărului nostru filozof dl Anton Dumitriu.

*

„Universul literar“ cu toată haina nouă pe care o îmbracă și cu toată greutatea numelor care-l semnează, continuă să fie o revistă literară extrem de slabă. In numărul ultim semnează poezie fără suprafață dnii Mihu Dragomir, Emil Manu, Teodor Mihadaș și Mihai Moșandrei. Singura bucată poetică de subliniat e traducerea lui Ben. Corlaciu din Shelley intitulată „Pentru apărarea libertății. Demne de reținut sunt încă „Fragment dintr'un jurnal literar“ de Ion Frunzetti, „Diverse“ de Al. Rosetti și cronica „Mențiunilor critice“ a lui Perpessicius. Dl Al. Ciorănescu, noul conducător al „Universului literar“ ar putea face alte sforțări, pentrucă cele de până acum nu fac nicio schimbare între ceea ce a fost și este.

*

„Lupta patriotică“, organul săptămâal al Uniunii Patrioților din Banat, este unul dintre cele mai valoroase periodice care apar la Timișoara. Semnează în ultimul număr cele mai prețioase condeie timișorene: Ion Stoia-Udrea, Petru Sfetca, I. G. Murgulescu, Alex. Jebeleanu, Gh. Cior-man, Silvio Guarnieri, Zeno Vance etc. In numărul ultim subliniem articolele dlor Petru Sfetca, I. G. Murg lescu, Alex. Jebeleanu și Ion Sto Udrea. Partea literară e susținută dl Silvio Guarnieri care face o preze tare a poetului italian Eugeniu Mo tale și de dl Petru Setca care publi o traducere românească a acestui poe Bine redactate paginile vieții politi economice, sociale și muncitores Deasemenea „*frontul antifascist*“ „aliații noștri“.

*

Revista Fundațiilor R gale, volumul pe Ianuarie 1945, pre zintă un material valoros, semnat d cele mai consacrate condeie. Astfel d Mihail Sadoveanu publică o savuroa nuvelă intitulată „Fantezii răsăr tene“. Poetul T. Arghezi prezintă acelaș număr un nou scriitor în pe soana dlui Al. Ștefanopol care public nuvela „Cilică“. Dl Tudor Vianu p blică studiul „Starea politică și form poetică“ făcând interesante consider ții la poezia nouei generații, legit mând-o oarecum, dar păstrând și r zerve. Poezia e susținută de Ion C raiman, tânărul poet al „Panopticum ului“, T. Arghezi, dl Stelaru, N. A gintescu-Amza, G. Maghom, Margar ta Sterian, V. Cristian și Al. T. St matiad. Poetul George Lesnea publi traduceri din poetul sovietic erou I sif Utkin. Interesant esseul dlui D. Suchianu despre „Gândirea nu e fen men sufletesc“ și studiul dlui Eug Schileru despre „Problema tragicul lui O'Neill“. Profesorul Dimitrie Gus face un expresiv portret lui Roos velt. Cronicile bine susținute de dn A. A. Stahl, Dan Petrașincu, Pet Comarnescu, Al. Drinna, Camil Balt zar, Camil Petrescu, etc.

„VICTORIA“, Timișoara.